

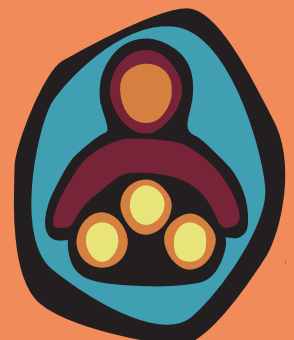
Kinguaariit Inuunerissut-camps

Erfaringer med trivselsfremmende aktiviteter for unge og ældre i Grønland

Sofie Emma Rubin
Maja Christiansen
Ingelise Olesen
Arnârak Patricia Bloch
Nanna Lund Hansen
Navarana Lennert
Nuka Olsen
Mette Berthelsen Rydbjerg
Kirsten Nystrup
Tenna Jensen
Christina Viskum Lytken Larsen
Kamilla Nørtoft

Syddansk Universitet

Statens Institut
for Folkesundhed

Kinguaariit Innunerissut-camps

Erfaringer med trivselsfremmende aktiviteter for unge og ældre i Grønland

Sofie Emma Rubin, Maja Christiansen, Ingelise Olesen, Arnârak Patricia Bloch, Nanna Lund Hansen, Navarana Lennert, Nuka Olsen, Mette Berthelsen Rydbjerg, Kirsten Nystrup, Tenna Jensen, Christina Viskum Lytken Larsen, Kamilla Nørtoft

Internt review: Peter Bjerregaard

Copyright © 2024

Statens Institut for Folkesundhed, SDU

Uddrag, herunder figurer og tabeller, er tilladt mod tydelig kildegengivelse.

Fotos:

Kamilla Nørtoft: s. 4, 23, 44

Nanna Lund Hansen: s. 15

Arnârak Patricia Bloch: s. 38, 41

Grafik/modeller:

Ivalu Risager og Bente Steensen Christensen

Elektronisk udgave: ISBN 978-87-7899-643-5

Statens Institut for Folkesundhed

Stuðiestræde 6

1455 København K

www.sdu.dk/sif

Rapporten kan downloades fra www.sdu/sif

Indhold

Forord	5
Sammenfatning	6
Introduktion	8
Baggrund	8
Formål	13
Teoretisk ramme	16
'Vores Sundhed'	16
KI-model	18
Metodisk tilgang	21
Komplekse interventioner	21
Partnerskab som metode	21
Fase 1: Planlægning	24
Teoretisk og didaktisk planlægning	24
Forskningsproces og dokumentation	28
Fase 2: Afholdelse af KI-camps i Nuuk og Sisimiut	30
Nuuk: Sommercamp og opfølgning	30
Sisimiut: Vintercamp, opfølgning og sommercamp 2022 samt sommercamp 2023	33
Læring og erfaringer	39
Partnerskaber	39
Intergenerationelle trivselsfremmende aktiviteter	40
Næste skridt	42
Referencer	45

Forord

Kinguaariit Inuunerissut er grønlandsk og kan oversættes til generationer i trivsel. Kinguaariit Inuunerissut-camps er et pilotprojekt, som med inspiration fra ungdomscamps i Nunavut, Canada, blev startet med det formål at lade unge og ældre mødes om forskellige aktiviteter for at fremme trivsel hos begge grupper. I pilotprojektet er der blevet afholdt fem camps for unge og ældre i Qeqqata Kommunia og Kommuneqarfik Sermersooq i perioden 2021-2023.

Denne rapport er en erfaringsopsamling fra pilotprojektet og henvender sig til folk, som gerne vil vide mere om baggrunden og de teoretiske perspektiver, der ligger til grund for projektet, samt om selve forløbet fra planlægning til gennemførelse af pilotprojektet. Fokus i rapporten er på samarbejde mellem forskere og kommuner samt Selvstyrets forebyggelsesafdeling Paarisa, på planlægning af indhold og gennemførelse af camps samt på, hvordan erfaringerne har ledt til videreudvikling af konceptet. Rapporten skal således ikke ses som en afslutning på Kinguaariit Inuunerissut, men som en status på pilotprojektet, der heldigvis følges op af en ny fase, hvor de opnåede erfaringer og indsigter bliver omsat til intergenerationelle møder og aktiviteter for endnu flere børn unge og ældre – i første omgang i Qeqqata Kommunia.

Rapporten kan også bruges som eksempel på, hvordan der kan arbejdes med strategien for samarbejde om det gode børneliv Inuuneritta III og som inspiration for andre kommuner i Grønland, der gerne vil arbejde med kulturelt relevante aktiviteter i møder mellem generationer.

Tak til Qeqqata Kommunia, Kommuneqarfik Sermersooq og Paarisa for at byde pilotprojektet velkomment og tak til alle de børn, unge og ældre, som har deltaget i Kinguaariit Inuunerissut-camps.

God læsning,

Morten Hulvej Rod,

Direktør, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet

Sammenfatning

Introduktion: Arktiske samfund har gennemgået en social og kulturel forandring med overgangen fra traditionel fangertilværelse til moderne lønarbejdersamfund, hvilket har påvirket unges mentale sundhed og trivsel. Flere studier indikerer, at kultur kan være en beskyttende faktor, som kan give oprindelige folk en følelse af fælles identitet, engagement og formål i livet. Belastende opvækstvilkår har stor indflydelse på unges og voksnes mentale sundhed og trivsel. I Canada bliver naturbaserede aktiviteter og camps anvendt til healing og genoprettelse af oprindelige folks kulturarv. I Grønland er naturbaserede aktiviteter og camps kun blevet anvendt i begrænset omfang, og der er kun sparsom manglende dokumentation af dette arbejdes betydning for børn og unges trivsel.

Kinguaariit Inuunerissut-camps (KI-camps) blev udviklet i 2021 som et pilotprojekt med henblik på at afprøve måder at bringe børn/unge og ældre mennesker sammen om forskellige trivselsfremmende og meningsfulde aktiviteter. Projektet var et samarbejde mellem Center for Folkesundhed i Grønland (Syddansk Universitet og Ilisimatusarfik), Arktisk Aldring (Københavns Universitet og Ilisimatusarfik), Qeqqata Kommunia, Kommuneqarfik Sermersooq og Selvstyrets forebyggelsesafdeling Paarisa.

Teoretisk ramme: I dette afsnit introduceres 'Vores Sundhed', som er en sundhedsmodel, der repræsenterer en kulturelt forankret sundhedsforståelse i Grønland. Denne sundhedsforståelse inkluderer biologiske, fysiologiske, kulturelle og sociale elementer og danner grundlaget for det grønlandske folkesundhedsprogram Inuuneritta III. Begrebet *peqqinneq* (sundhed) forstås holistisk og inkluderer værdier, relationer, omgivelser, grønlandsk mad og erfaringer. Derudover introduceres KI-modellen, som bygger på grundlæggende værdier relateret til den grønlandske kultur samt eksistentielle overvejelser om livsduelighed. KI-modellen inkluderer syv grundværdier i forbindelse med krop, sjæl og ånd og er designet til at guide KI-camps forløbene.

Metodisk tilgang: Afsnittet introducerer en metodisk tilgang til komplekse interventioner, der sigter mod at løse komplekse problemer samt til partnerskabsarbejde som metode. KI-camps identificeres som en kompleks intervention. Kontekstens betydning understreges i forståelsen af komplekse interventioner, og i KI-camps er konteksten systematisk integreret i alle faser af interventionsarbejdet. Partnerskab anses som en central metode, og samarbejdet mellem Center for Folkesundhed i Grønland og de to involverede kommuner, Qeqqata Kommunia og Kommuneqarfik Sermersooq, er afgørende for projektets implementering.

Fase 1: Planlægning: Fase 1 af interventionen involverede planlægning og udvikling af det teoretiske og didaktiske grundlag for KI-camps, der fokuserer på grønlandsk kultur og identitet. Der blev udviklet en KI-model med syv moduler, der hver især er relateret til én eller flere værdier i KI-modellen. Modulerne indeholder forskellige aktiviteter og øvelser. Afsnittet rundes af med en beskrivelse af planlægningen af dokumentation og evaluering, herunder design af spørgeskemaer om trivsel og kvalitative elementer som interviews og observationer.

Fase 2: Afholdelse af KI-camps i Nuuk og Sisimiut: Fase 2 af KI-camps i Nuuk og Sisimiut var selve gennemførelsen af aktiviteter med fokus på kulturudveksling og læring mellem unge og ældre. Aktiviteterne var for eksempel fotografiundervisning, fortællinger om grønlandsk kultur, sælflænsning og jagtoplevelser, hundeslædeture, madlavning og iglobygning, fiskeri, madlavning og bålhygge. Evalueringen viste, at deltagerne værdsatte fællesskab, naturaktiviteter og kulturel udveksling, og at de udviklede nye venskaber.

Læring og erfaringer: I projektet blev der genereret værdifulde erfaringer gennem samarbejder med to grønlandske kommuner. Partnerskaberne med kommunerne var markant forskellige, hvilket påvirkede projektets gennemførelse og bæredygtighed. I Nuuk stillede kommunen fysiske faciliteter til rådighed og reklamerede for campen, men projektet blev ikke fuldt forankret i kommunen. I Sisimiut var kommunen aktivt engageret og investerede personale i hele planlægnings- og gennemførelsesprocessen. På trods af udfordringer som coronarestriktioner forblev kommunens engagement højt, og projektet blev en længerevarende del af kommunens aktiviteter. Erfaringerne fra KI-camps viste behovet for tilpasning af aktiviteter og program for at imødekomme deltagernes behov. Der var også fokus på at etablere tryghed og kontakt mellem generationer, hvilket krævede gentagne møder og længerevarende kendskab til hinanden. Ældres ønske om mere deltagelse og inddragelse blev imødekommet ved at inkludere dem i planlægningsmøder og spontane aktiviteter som kagebagning og indkøb. Aktiviteter i naturen viste sig at have en særlig positiv effekt, da de skabte mulighed for uformel læring og erfaringsdeling. Fremadrettet er der interesse i at udvide konceptet til børnehaver og andre områder.

Næste skridt: Erfaringerne fra KI-camps har bekræftet vigtigheden af at facilitere kulturelt relevante aktiviteter for flere generationer sammen. Lokal forankring og stærke organisationsstrukturer er afgørende for bæredygtigheden af sådanne initiativer. Samarbejdet mellem Center for Folkesundhed i Grønland og Qeqqata Kommunia fortsætter med fokus på intergenerationelle møder om grønlandsk kultur.

Der er ambitioner om at udbrede KI-tankens til flere børn, unge og ældre i kommunen. Planlægning for dette er allerede i gang, støttet af en bevilling fra Karen Elise Jensens fond. For at sikre bæredygtighed vil det kommende projekt inkludere jævnlige, men kortere møder mellem generationerne, hvor ældre frivillige kan deltage i aktiviteter i børnehaver og skoler. Dette fleksible koncept tilpasses den enkelte ældres interesser og tidsramme samt institutionernes dagsrytme. Målet er at gøre KI til en integreret del af arbejdet med børn og unge, så alle i kommunen får oplevelser med grønlandsk kultur og natur sammen med ældre fra deres lokalsamfund.

Introduktion

Forfatterne til denne rapport har på forskellige måder arbejdet med menneskers trivsel i Grønland i en del år. Mens nogle af os primært har arbejdet i praksis, har andre af os arbejdet mest inden for forskning. Nogle har haft fokus på børn og unge, og andre har haft fokus på ældre mennesker. Vores viden om disse målgrupper og om sundhed, livskvalitet og vilkår i Grønland har givet os grund til at antage, at fællesskaber på tværs af generationer og med fokus på aktiviteter i naturen og om kultur, identitet og mestringsstrategier kan være med til at øge trivslen hos mennesker. En fondsbevilling gjorde det muligt at afprøve vores hypotese og udvikle et intergenerationelt trivselsprojekt.

Baggrund

Arktiske samfund har på kort tid undergået en gennemgribende social og kulturel forandring. Udviklingen fra en traditionel fangertilværelse med økonomisk basis i fangst og fiskeri til et moderne internationalt lønarbejdersamfund har haft indflydelse på befolkningens helbred og trivsel herunder mental sundhed, opvækstvilkår, hjertekarsygdomme, diabetes og andre kroniske sygdomme (Larsen et al., 2019; MacDonald et al., 2013; Wexler, 2014). I overgangen til et internationalt lønarbejdersamfund har man i Grønland oplevet en forværring af især de unges mentale sundhed (Ottendahl et al., 2021). Dette har Befolkningsundersøgelserne i Grønland genereret data om siden 1993. Desuden har selvmordsraten været høj siden 1970'erne, og forekomsten af selvmord er stort set uændret frem til i dag – dog med regionale forskelle, så der i dag er færrest selvmord i Nuuk og flest selvmord i Østgrønland og Avanersuaq, som er den nordligste del af Grønland (Bjerregaard & Larsen, 2015; Larsen et al., 2019; Seidler et al., 2023). Flere studier indikerer, at kultur kan være en beskyttende faktor, som kan give oprindelige folk en følelse af fælles identitet, engagement og formål i livet (Barnett et al., 2019; Ingemann & Larsen, 2018; MacDonald et al., 2013; Seidler et al., 2023; Wexler, 2014). Undersøgelser blandt inuit i Alaska har vist, at unge i dag oplever mange af de samme udfordringer som ældre generationer, men de mangler den tilknytning til kulturen, som har været en beskyttende faktor hos ældre generationer (Wexler, 2014). For den unge generation kan et forhold til den ældre generation være en kilde til støtte og vejledning om, hvordan man håndterer vanskelige situationer i livet, samtidig med at den unge har en rollemodel at se op til og spejle sig i (MacDonald et al., 2013).

En litteraturgennemgang fra 2018 undersøgte børn og unges trivsel i Arktis med fokus på inuit i Grønland og samer i Sápmi (Norge, Sverige og Finland). Undersøgelsen viste, at tiltag og indsatser i Arktis inden for det nordiske samarbejde oftest er centralt forankrede og målrettet alle børn og unge i landet. Dermed tages der ikke højde for de særlige forhold, der kendetegner livet som barn og ung i de mere udsatte arktiske egne. Undersøgelsen viste desuden, at de nationale strategier i Grønland sjældent har lokal gennemslagskraft, fordi der er for langt fra det nationale administrative system i Nuuk til den kommunale medarbejder i en mindre by eller bygd. Dette understreger vigtigheden i, at arbejdet med at fremme trivsel og mental sundhed blandt børn og unge i Arktis skal udvikles og gennemføres i tæt samarbejde med lokale børn, unge og voksne (Ingemann & Larsen, 2018).

Belastende opvækstvilkår

Både internationalt og i Grønland viser litteraturen, at opvækstvilkår i høj grad har betydning for unges mentale sundhed (Ingemann & Larsen, 2018; Ottendahl et al., 2021). Belastende opvækstvilkår kan have betydelige konsekvenser for trivslen i voksenlivet (Dube et al., 2001). Et amerikansk studie fra 2001 fandt, at risikoen for selvmordsforsøg steg to til fem gange, hvis en person havde oplevet én ud af flere belastende opvækstvilkår, herunder psykisk/fysisk misbrug, seksuelt misbrug og misbrug af stoffer i hjemmet m.m. De høje estimater antyder, at et menneskes oplevede belastende opvækstvilkår i høj grad har indflydelse på risikoen for selvmordsforsøg igennem hele livet (Dube et al., 2001). I Grønland ses samme tendens, hvor der ses et sammenfald mellem belastende opvækstvilkår og forekomsten af selvmordsadfærd senere i livet (Bjerregaard & Larsen, 2015, 2018; Larsen et al., 2019; Lindholm & Pleisnjer, 2013; Seidler et al., 2023).

Beskyttende faktorer

I Island har man i de sidste 20 år haft gode erfaringer med at reducere brugen af rusmidler blandt unge ved at have fokus på beskyttende faktorer som forældreinvolvering og opbakning samt muligheden for at have et aktivt fritidsliv med jævnaldrende (Kristjansson et al., 2020). Andre beskyttende faktorer for mental sundhed blandt unge i Arktis omfatter stærke fællesskaber og relationer på tværs af generationer, tilknytning til kultur og sprog samt betydningen af lokale værdier og tilknytning til det sted, hvor man bor (Olesen et al., 2020). I Befolkningsundersøgelsen 2018 blev en række beskyttende faktorer målt, herunder; kulturelle aktiviteter, forhold til ældre generationer, muligheden for at deltage i traditionelle grønlandske aktiviteter i opvæksten og engagement i lokalsamfundet. I undersøgelsen svarede mange af de unge (15-34 år), at de i høj grad føler sig knyttet til de ældre generationer. Den største tilknytning mellem generationer ses i bygder (52% N=525-620), mens tilknytningen mellem generationer er lidt lavere i byer (48%) og i Nuuk (34%). Omkring halvdelen af alle de unge i undersøgelsen angav, at de i høj grad har haft mulighed for at se og lære traditionelle grønlandske aktiviteter i løbet af deres opvækst uafhængigt af, om de bor i by eller bygd. 66% af de unge i bygderne har for eksempel været ude at sejle eller været i naturen ugentligt, og kun 24 % i Nuuk og 30% i byerne har gjort det samme (Ottendahl et al., 2021).

For oprindelige befolkninger er kulturel identitet og tilhørsforhold blevet forbundet med positive sundhedseffekter og evnen til at klare livets udfordringer. Et studie fra 2008 undersøgte fortællinger fra tre forskellige generationer ("Elders¹, adults and youth") i et inuitsamfund i Alaska², der har oplevet kulturel undertrykkelse igennem årtier. For den ældre generation blev kolonialisme ofte forklaret som roden til de moderne samfundsproblemer, der opleves i dag. Elders fortalte, at de ofte selv skulle håndtere de historiske traumer, de oplevede, hvilket resulterede i personlige og sociale problemer. Den yngre generation i studiet havde mange udfordringer, herunder selvmord, selvmordsforsøg, uhensigtsmæssig drikkekultur blandt venner og familie, vold og at blive fjernet fra sit hjem som en konsekvens af disse problemer, men kun få kobled dem direkte til historiske traumer eller kolonialisme. I stedet opfattede de moderne samfundsproblemer som individuelle anliggender, der enten var forbundet med familie-dysfunktioner, at være deprimeret eller at være afhængig. Den ældre generation havde generelt en stærkere tilknytning til deres kultur og havde nemmere ved at beskrive deres kulturelle ressourcer end den unge generation, hvilket understreger vigtigheden af kommunikation mellem generationer (Wexler, 2014).

---

¹ Man bliver ikke udpeget til at være Elder, men bliver det i kraft af sine personlige egenskaber; det er således en kulturel institution, en position og ikke en stilling i lokalsamfundet. Derfor er det ikke alle ældre mennesker, der betegnes som Elders (Nørtoft et al., 2019).

² Betegnelsen for befolkningen er på engelsk *Alaska Native*.

Naturbaserede aktiviteter

Flere studier fra Canada, støtter op om brugen af naturbaserede aktiviteter til blandt andet healing og genoprettelse af deltagerens oprindelige kulturarv (Healey et al., 2016; Robbins & Dewar, 2011; Searles, 2009; Takano, 2005; Wilson, 2003). Wilson (2003) beskriver naturen ("the land") som en repræsentation af sammenkoblingen mellem de fysiske, symbolske, spirituelle og sociale aspekter af kulturen for landets oprindelige folk³ og ikke blot en repræsentation af det fysiske rum.

En pilotevaluering fra 2020 evaluerede en 5-dages kulturcamp for unge mellem 13 og 18 år i to afsides regioner i Alaska. I løbet af de 5 dage delte Elders kulturel viden og historier, underviste i traditionelle færdigheder, selvmordsforebyggelse og andre emner som forebyggelse af rusmiddelbrug og mobning (Barnett et al., 2019). Evalueringen fokuserede på selvværd, følelser, tilhørsforhold, at være betydningsfuld for andre og mestringsstrategier blandt deltagerne. Resultaterne indikerede, at kulturelle camps øgede deltagerens positive humør, følelsen af at høre til et sted og følelsen af at kunne klare sig godt, betydeligt (ibid.).

I Nunavut (Canada) har det lokalt forankrede Qaujigairtiit Health Research Centre udviklet en model for trivselsfremmende naturbaserede camps for børn. Programmet *Makimautiksai Youth Camp* består af 8 moduler kaldet Eight Rocks. Modellen er bygget op omkring temaerne: styrkelse af mestringsstrategier, kreativitet, selvudvikling og planer for fremtiden, opbygning af sunde og harmoniske relationer, kropsbevidsthed, lokalsamfundet, forståelse af retten til at sige fra i sociale situationer og friluftsfærdigheder. Temaerne er baseret på grundlæggende værdier i inuit-kultur samt forskningsbaseret viden om, hvilke områder, det er vigtigt at styrke for at fremme børn og unges trivsel og forebygge udsathed. Resultaterne viser, at aktiviteterne i programmet fremmer fysisk, mental, følelsesmæssig og åndelig velvære. Campen fremmede vidensdeling og styrkede forholdet mellem den unge og ældre generation (Healey et al., 2016). I Grønland er naturbaserede camps ikke i samme grad som i andre arktiske lande udbredt, og litteraturen herom er derfor nærmest ikke-eksisterende. Foreningen Grønlandske Børn afholder hvert år sommercamps, hvor frivillige fra hele verden kommer til byer og bygder i Grønland i fire uger for at give børn og unge mulighed for at deltage i sommeraktiviteter (Grønlandske Børn).

Aktiviteter i naturen med børn og unge bruges desuden løbende i det pædagogiske arbejde i flere både offentlige og private organisationer, men aktiviteterne og resultaterne af dette arbejdes betydning for børn og unges trivsel er sjældent dokumenteret.

Børn, unge og ældre som målgruppe

Ovenstående eksempler samt størstedelen af litteraturen omhandlende naturbaserede aktiviteter har primært børn og unge som målgruppe og fokuserer fortrinsvis på denne målgruppes trivsel og helbred (Allen et al., 2022; Barnett et al., 2019; Fienup-Riordan & Rearden, 2003; Healey et al., 2016; Searles, 1998). Rapporten *Ældre menneskers liv og helbred i Grønland* (Nørtoft et al., 2019) viser, at en del ældre føler sig ensomme, og at forekomsten af ældre mennesker, der ofte føler sig uønsket alene, er dobbelt så stor i bygder (28%) som i byer (13%). Rapporten viser samtidig, at konkretisering af kulturel identitet, ældres ressourcer, og hvordan disse bruges i lokalsamfundet, mangler i nuværende politikker og visioner, og at mange ældre mennesker mener, at unge mennesker kender for lidt til grønlandsk kultur og traditioner (Nørtoft et al., 2019). Nationale og kommunale ældrerapporter og strategier fremhæver ligeledes ældre mennesker som en vigtig ressource i overleveringen af kulturel viden fra generation til generation uden at komme med bud på, hvordan dette kan gøres i praksis (Nørtoft & Jensen, 2017).

---

³ I Canada bruges betegnelsen 'First nations' om de forskellige oprindelige folk.

Med afsæt i dette blev pilotprojektet *Kinguaariit Inuunerissut – trivselsfremmende camps for unge og ældre* (herefter KI-camps) i 2020-2023 udviklet og afprøvet i to af Grønlands fem kommuner; Kommuneqarfik Sermersooq og Qeqqata Kommunia. KI-camps vil blive præsenteret i det følgende afsnit.

Kinguaariit Inuunerissut - trivselsfremmende camps for unge og ældre

Projektet var et samarbejde mellem Center for Folkesundhed i Grønland (CFG) (Syddansk Universitet og Ilisimatusarfik), Arktisk Aldring (Københavns Universitet og Ilisimatusarfik), Qeqqata Kommunia samt Kommuneqarfik Sermersooq og Paarisa. Projektet byggede på forskerholdets erfaringer inden for sundhedsforskning og kulturanalyse omkring, børn, unge og ældre i Grønland. Formålet var at bidrage med systematisk viden om metoder og trivsel, så konceptet i fremtiden kan implementeres på et solidt vidensgrundlag. Forskningskomponenten havde fokus på opbygning af kapacitet inden for sundhedsfremmende interventionsforskning ved Grønlands Universitet i regi af Grønlands Center for Sundhedsforskning.

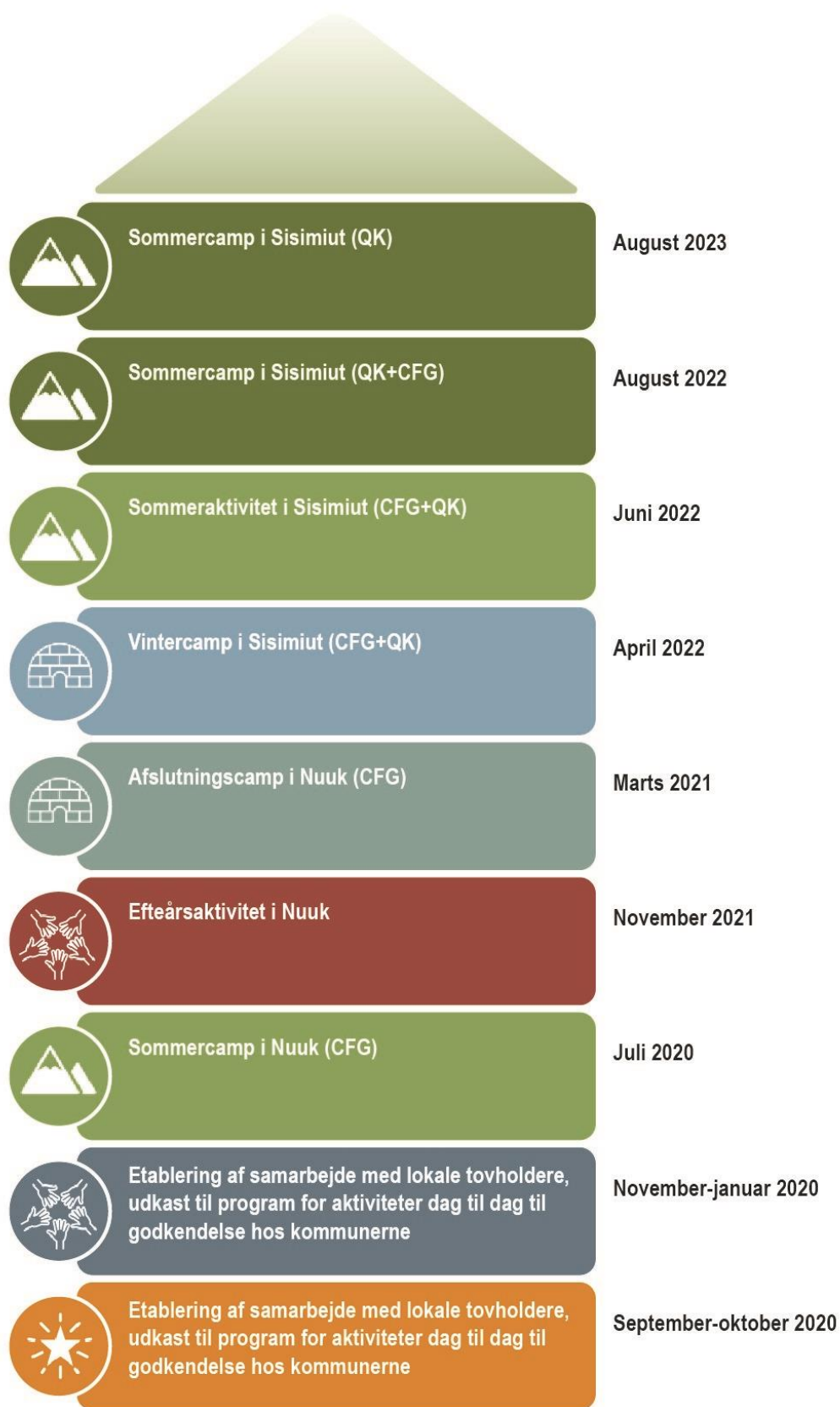
KI-camps blev udviklet i 2021 som et pilotprojekt med henblik på at afprøve måder at bringe unge/store børn og ældre mennesker sammen om forskellige trivselsfremmende og meningsfulde aktiviteter. KI-camps tog udgangspunkt i den grønlandske kultur, herunder natur, krop og traditioner og blev i første omgang planlagt som et 1-uges campforløb om sommeren efterfulgt af aktiviteter i efteråret og en 2-dages afslutningscamp i den efterfølgende vinter. Formålet var at styrke relationer mellem de mere ressourcestærke og kulturbærende ældre og børn/unge og derved fremme trivsel hos alle deltagere.

KI-camps blev bygget op omkring fire overordnede fokuspunkter, der i praksis blev operationaliseret som forskellige konkrete aktiviteter på sommer- og vintercamps. De fire fokuspunkter var: (1) Værdier og kulturel identitet; (2) Samarbejde på tværs af generationer; (3) Sundhed, krop og sjæl; (4) Overnatning i naturen.

KI-camps var inspireret af lignende forløb for unge i Nunavut, hvor flertallet af befolkningen er inuit (Healey et al. 2016). Kernen i KI-camps var at fokusere på den trivselsfremmende værdi ved deltagelse, både for børn/unge og ældre. Dette er et nyt fokus i forhold til litteraturen, som sædvanligvis kun berører ældres deltagelse som formidlere og ikke som en målgruppe på lige fod med børn og unge. Overleveringen af kulturel viden og færdigheder fra ældre til yngre generationer gennem samvær og fortællinger har altid været en central del af grønlandsk kultur. I dagens Grønland flytter mange mennesker sig over betydelige afstande i forbindelse med uddannelse og arbejde, hvilket potentielt kan medføre, at overførelsen af viden, kultur og færdigheder mellem generationer går tabt (Nørtoft og Jensen 2023).

Nedenstående tidslinje (figur 1) viser de afholdte camps og aktiviteter, der relaterer sig til KI-konceptet fra september 2020 til august 2023.

Figur 1. Tidslinje over afholdte camps og aktiviteter fra september 2020 til august 2023.

Formål

Formålet med denne rapport er at dokumentere og samle op på arbejdet med KI-camps. Rapporten beskriver baggrunden samt det teoretiske og metodiske fundament for projektet samt processen fra planlægning til gennemførelse. Dernæst vil erfaringer fra projektet blive beskrevet efterfulgt af en beskrivelse af næste skridt i projektet.

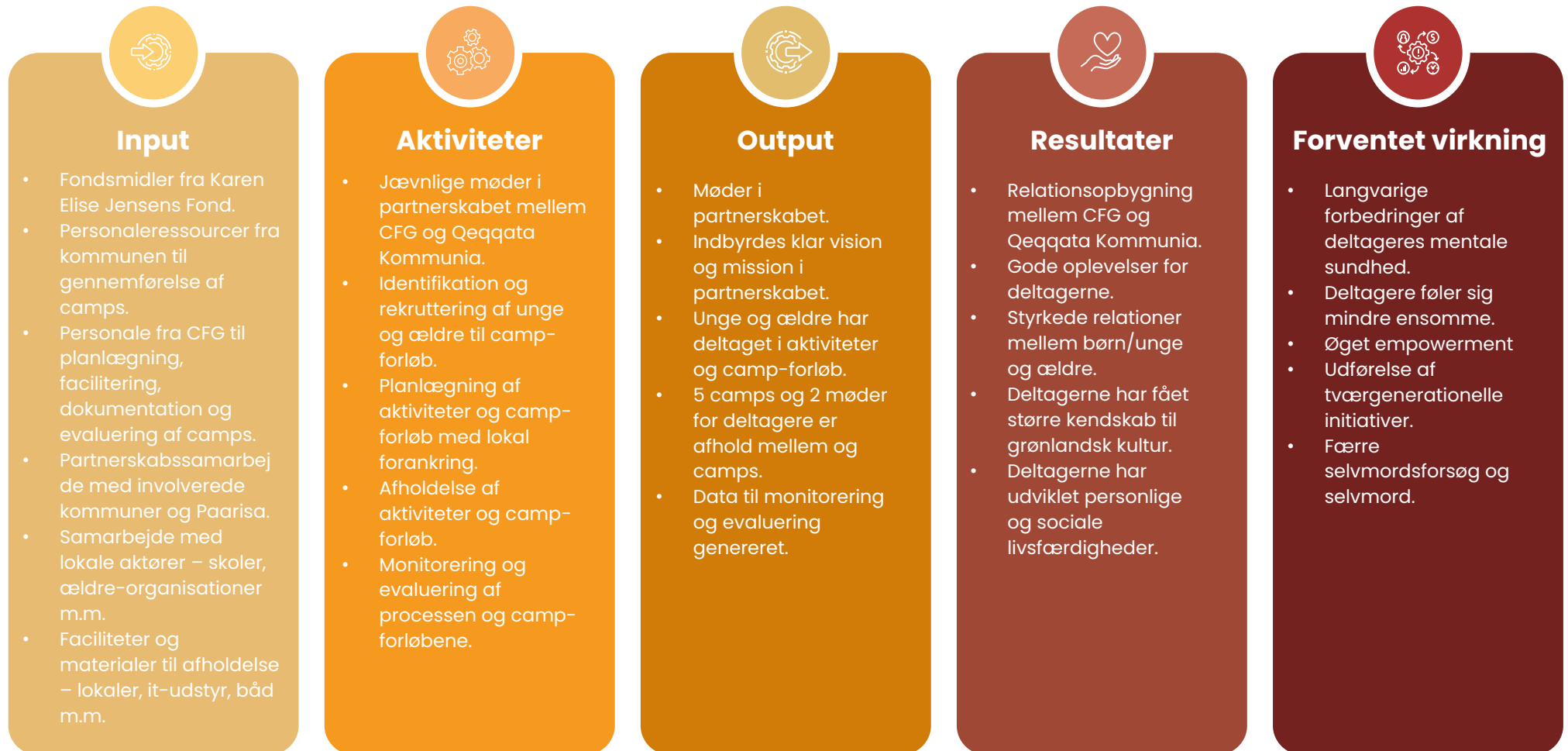
Arbejdet med KI-camps er endnu ikke slut, da konceptet fortsat bliver videreudviklet med håbet om, at flere kommuner får mulighed for at implementere KI-camps.

Rapporten er primært en erfaringsrapport med fokus på, hvordan vi har anvendt forskellige trivselsfremmende og meningsfulde aktiviteter med et intergenerationelt fokus med børn/unge og ældre i samspil. Mere udførlige beskrivelser af de enkelte aktiviteter kan læses i Kinguaariit Inuunerissut-camps øvelseskatalog (Rubin et al., 2024).

Nedenstående figur 2 viser en model over forløbet med KI-camps. Modellen viser, hvordan specifikke aktiviteter i projektet leder til forventede virkninger. I modellen indgår følgende elementer; input der har været nødvendige for at kunne udføre projektets aktiviteter; aktiviteter der har været afholdt for at nå frem til de ønskede resultater; output som er det direkte resultat af de planlagte aktiviteter; umiddelbare resultater af de afholdte aktiviteter, såfremt de planlagte aktiviteter gennemføres i det forventede omfang, og som deltagerne vil drage fordel af, samt; forventet virkning på længere sigt.

Figur 2. Model over KI-camps.

Model over KI-camps

Teoretisk ramme

'Vores Sundhed'

Nedenstående figur 3 er udviklet af Center for Folkesundhed i Grønland med henblik på at illustrere et kulturelt forankret sundhedsbegreb, der ud over biologiske og fysiologiske elementer også indeholder kulturelle og sociale determinanter for sundhed i Grønland. Figuren danner desuden grundlag for det grønlandske folkesundhedsprogram for 2020-2030 (*INUUNERITTA III*, 2020). Figuren er udviklet på baggrund af centerets mangeårige forskning i samspillet mellem kultur og sundhed blandt Kalaallit – grønlændere. Midten af figuren udgør elementerne krop, sjæl og ånd og hænger sammen, da krop og sjæl uden ånd metaforisk anses som et menneske uden hoved. Desuden er ånden en stor del af den grønlandske kulturelle identitet (Olesen et al., 2021). Figurens ydre elementer påvirker hinanden og kan ikke adskilles fra krop, sjæl og ånd – i midten. Figuren skal forstås som en helhed, hvor de enkelte elementer på kryds og tværs kan påvirke og blive påvirket af hinanden i et samspil (*INUUNERITTA III*, 2020; Olesen & Larsen, 2023; Ottendahl et al., 2021).

Det grønlandske ord for sundhed *peqqinneq* rummer en holistisk forståelse af sundhed, der bygger på værdier, relationer, omgivelser, kalaalimerngit (grønlandsk mad) og erfaringer (Wistoft, 2009). Begrebet *peqqinneq* refererer i dets oprindelige betydning til ikke at være herre over en ting, tid og sted – det handler om at acceptere menneskers magtesløshed over for større kræfter end dem selv. En sådan kraft kan for eksempel være *sila* (vejret) og naturen. Sygdom betragtes ikke som det modsatte af sundhed, men derimod som en del af livet og som noget, man ikke er herre over, og som man må acceptere (Wistoft, 2009, 2012).

Figur 3. Vores Sundhed (Olesen & Larsen, 2023).

Alle elementer i figuren Vores Sundhed har i højere eller mindre grad relevans i arbejdet med KI-camps. De fire elementer, som har haft størst betydning for udviklingen af konceptet, er uddybet nedenfor.

Naturen bliver af mange grønlandere beskrevet som et helt centralt element i deres liv. I naturen henter man mad gennem jagt, man tilbereder sin fangst, og sommeren er årstiden for indsamling af forråd til den lange kolde vinter. Mange grønlandere beskriver også, at de i naturen henter styrke, fred og fornyet energi (*INUUNERITTA III*, 2020; Ottendahl et al., 2021). Sundhed opfattes som noget, der findes "derude". Sundhed handler således om at indordne sig under naturens kræfter, hvilket vil sige at finde sin plads i naturens orden. Kan man det, er man sund (Wistoft, 2009).

Kalaalimerngit er grønlandsk mad og er forbundet med mange følelser, der vækker minder om barndommen – en tid hvor flere mennesker ernærede sig helt eller delvist som fangere og fiskere, end det er tilfældet i dag. På trods af, at en del spiser importerede fødevarer, har grønlandsk mad med grønlandske råvarer fra naturen en særlig plads i forståelsen af, hvad det vil sige at være grønlander (Nørtoft & Jensen, 2018).

Kultur og sprog er to elementer, der flyder sammen, fordi sproget er en del af kulturen og har betydning for måden, hvorpå man opfatter sundhed, sygdom og identitet. At kunne tale på sit modersmål er essentielt, og at kunne udtrykke sine ønsker og følelser på sit eget sprog uden at være begrænset er vigtigt for at kunne forstå andre og blive forstået (Ottendahl et al., 2021).

Lokale værdier kan variere fra sted til sted og kan være knyttet til tilbagevendende begivenheder og aktiviteter, der giver en oplevelse af fællesskab og samarbejde om fælles mål. Lokale værdier kan også være knyttet til fysiske rammer i byen eller bygden, hvor bestemte begivenheder finder sted, og hvor man kan samles om meningsfulde aktiviteter. På samme måde kan lokale værdier være knyttet til den omkringliggende natur, der danner rammerne for blandt andet fangst og aktiviteter (ibid.).

KI-model

Med udgangspunkt i Vores Sundhed udviklede vi en værdimodel over de elementer, som KI-camps skulle indeholde (figur 4). KI-modellen bygger på nogle grundlæggende værdier, der relaterer sig specifikt til grønlandsk kultur og samtidig rækker ind i mere generelle eksistentielle overvejelser omkring livsduelighed som menneske. De syv grundværdier, som alle hænger sammen med krop, sjæl og ånd er; Natur/Kalaalimerngit, Det lokale, Kroppen, Færdigheder (til at færdes i naturen), Opvækst og uddannelse (livsfortælling og drømme), Kultur, sprog og ateq/navn og Mestringsstrategier. Værdierne er tiltænkt i sammenhæng med KI-campforløbene og er på forskellig vis grundlæggende for de planlagte aktiviteter.

Figur 4. Værdimodel over de værdier, som KI-camps er bygget op omkring.

Salomon

Metodisk tilgang

Komplekse interventioner

Komplekse interventioner har til formål at imødekomme komplekse problemer i praksis. Betegnelsen 'kompleks' angiver, at der ikke er tale om én enkelt årsagsforklaring, og at der således ikke foreligger én enkelt løsning på problemet. En interventions kompleksitet kan opstå som følge af karakteristika ved interventionen i sig selv. Hvis der for eksempel indgår mange forskellige komponenter og forandringsmekanismer, eller interventionens effekter er afhængige af karakteristika ved modtagerne af interventionen og det system, hvori den implementeres, kan den betegnes som kompleks (Maindal et al., 2022). KI-camps kan beskrives som en kompleks intervention af flere grunde. For det første findes der ikke én enkelt løsning på det problem, som interventionen forsøger at løse – nemlig at reducere psykisk mistrivsel og ensomhed blandt unge og ældre deltagere samt at forebygge selvmord, selvmordsforsøg og selvmordstanker. Disse problemstillinger kræver handling og forandringsmekanismer på flere forskellige niveauer. For det andet er interventionens resultater afhængige af modtagerne af interventionen og af, hvordan de indgår i både aktiviteter og relationer på tværs af generationer i forbindelse med interventionen.

I de seneste år er forståelsen af kompleksitet blevet udvidet og nuanceret og omfatter nu i langt højere grad end tidligere overvejelser om den kontekst, en intervention implementeres i. Herved forventes interventionen bedre at kunne adressere problemet, som det optræder i den aktuelle kontekst, hvilket forventes at have indvirkning på effekt af og virkning på det problem, som interventionen stiler mod at løse (Petersen et al., 2022). Konteksten er de sociale, økonomiske, kulturelle, politiske og organisatoriske forhold, hvori interventionen udvikles, afprøves, evalueres og implementeres (Skivington et al., 2021). I KI-camps er konteksten i høj grad blevet indtænkt i alle faser af interventionsarbejdet. Eksempler herpå er den lokale forankring, der er skabt ved at tilpasse interventionens komponenter til den lokale kontekst; opbygning af relationer i partnerskabet mellem CFG, kommunale aktører og andre lokale aktører; udvikling af moduler med kulturelt relevante aktiviteter samt den teoretiske ramme, der bygger på et kulturelt forankret sundhedsbegreb i en grønlandsk kontekst. Der er blevet arbejdet systematisk med at udvikle og tilpasse interventionen til den aktuelle kontekst og de problemer, der foreligger (Petersen et al., 2022).

Partnerskab som metode

I planlægningen og gennemførelsen af KI-camps har partnerskabssamarbejdet mellem CFG og de to involverede kommuner – Qeqqata Kommunia og Kommuneqarfik Sermersooq, været afgørende for projektets implementering.

Partnerskaber kan defineres som samarbejdende arbejdsrelationer, hvor partnere kan opnå mere ved at arbejde sammen end hver for sig (Corbin & Mittelmark, 2008; Jones & Barry, 2011). Samarbejdet i et partnerskab skaber møder mellem forskellige afhængige aktører, der skal arbejde sammen på tværs af institutionelle og socioøkonomiske lag. De forskellige parter bringer forskellige forståelser til mødet om et problems karakter, samt hvad der udgør bedste praksis i løsning af problemet (Aveling & Jovchelovitch, 2013). Ved partnerskaber, der har sundhedsfremme på dagsordenen, har flere faktorer indflydelse på slutresultatet; at have en klar mission og vision, samarbejdsorienteret handlingsplanlægning for ændringer i samfundet, tilstrækkelig økonomisk støtte og at gøre resultaterne af arbejdet relevant og meningsfuldt for alle interessenter (Corbin et

al., 2018). Disse faktorer er blevet drøftet i partnerskabssamarbejdet om KI-camps for at sikre en fælles vision og mission for det overordnede projekt, som alle kan støtte op om. Denne vision er udviklet på baggrund af en fælles interesse for at bringe børn/unge og ældre mennesker sammen om forskellige trivselsfremmende og meningsfulde aktiviteter med udgangspunkt i grønlandsk kultur, natur, krop og traditioner.

Partnerskabssamarbejdet med de to kommuner blev etableret, inden planlægningen af camps gik i gang. Fundamentet blev lagt via møder og skriftlig kontakt og er baseret på dialog om rammerne og værdierne i partnerskabet. Parterne bidrager med forskellige kompetencer inden for forebyggelse og sundhedsfremme og har forskellige motiver for at indgå i partnerskabet. CFG har været initiativtager på projektet og har haft den primære rolle i forhold til udviklingen af projektet. Derudover har CFG dokumenteret og dokumenteret aktiviteterne i projektet igennem hele processen og har været med til at planlægge og facilitere alle camp-forløb bortset fra én aktivitet og én opfølgingscamp, som Qeqqata Kommunia planlagde og gennemførte. Partnerskaberne med de to kommuner udviklede sig forskelligt i projektforsløbet, som det vil fremgå i de kommende kapitler.

I den indledende fase af planlægningen deltog Selvstyrets forebyggelsesafdeling Paarisa som sparringspartner, fordi KI-camps understøtter implementeringen af den seneste forebyggelsesstrategi Inuuneritta IIIs pejlemærker (*INUUNERITTA III*, 2020). Forbindelsen mellem KI-camps og strategien er især tydelig i forhold til pejlemærkerne, der fokuserer på mental sundhed og sunde og inkluderende fællesskaber.

Fase 1: Planlægning

Teoretisk og didaktisk planlægning

Vi ønskede i forbindelse med udviklingen af indholdet i KI-camps at oprette en lokal rådgivningsgruppe bestående af ældre mennesker, som kunne hjælpe med at kvalificere vores ideer. Derfor tog en projektmedarbejder kontakt til det lokale ældreråd i Kommuneqarfik Sermersooq for at præsentere projektet og rekruttere medlemmer til rådgivningsgruppen. Ældrerådet var positivt stemt over for hele projektet, men det var alligevel svært at rekruttere medlemmer til en rådgivningsgruppe. Der blev lavet Facebookopslag med invitation til deltagelse, og der blev forsøgt rekrutteret medlemmer gennem medarbejderes private netværk og gode kendskab til vidende og engagerede ældre mennesker i lokalsamfundet. Der var enkelte kulturpersonligheder og vidensbærere, som tilkendegav interesse for at være en del af projektets rådgivningsgruppe, men forsamlingsrestriktioner under Covid-19 pandemien forsinkede rekrutteringen, og da restriktionerne blev ophævet, havde de adspurgte personer ikke længere tid eller mulighed for at indgå. På trods af en ihærdig indsats lykkedes det således aldrig at oprette en egentlig rådgivningsgruppe.

I løbet af efteråret 2020 og foråret 2021 arbejdede vi på det teoretiske og didaktiske grundlag for interventionen. Som beskrevet i kapitel 2 tog vi udgangspunkt i 'Vores sundhed' og udviklede på den baggrund KI-modellen, som forholder sig specifikt til de elementer, vi vurderede skulle være med i KI-camps.

Herefter udviklede vi syv moduler med forskellige aktiviteter, som forholdt sig til én eller flere af de syv elementer i KI-modellen. Kultur, sprog, ateq/navn, Natur/Kalaalimerngit, Kroppen, Det lokale, Copingstrategier, Opvækst og Uddannelse (livsfortælling og drømme) og Færdigheder.

Figur 5 viser de syv moduler og hvilke værdier fra figur 5, som hvert modul er relateret til. Til hvert modul hører specifikke aktiviteter og/eller øvelser, som har til formål, at den enkelte deltager og gruppen af deltagere bliver klogere på sig selv og på gruppen på måder, som taler ind i grønlandsk kultur og traditioner.

Figur 5. Oversigt over moduler (orange bokse) med dertilhørende farvekombinationer, der viser, hvilken værdi fra KI-modellen som modulet er relateret til.

I forbindelse med planlægningen af KI-camps planlagde vi i første omgang et ugeprogram, som nåede igennem alle moduler fra figur 5. Programmet var sammensat af forskellige moduler med aktiviteter, øvelser og refleksioner, der er forbundet med viden om grønlandsk kultur og identitet og om livsduelighed i en grønlandsk kontekst. Flere af aktiviteterne resulterer i produkter som for eksempel kort, tegninger, plancher, fotografier med videre. Her følger en beskrivelse af modulerne. En nærmere beskrivelse af de enkelte aktiviteter og øvelser findes i øvelseskataloget (Rubin et al. 2024).

Modul: Tæt på hjertet og grønlandsk kultur

Modulet har til formål, at deltagerne præsenterer sig selv over for de andre deltagere og identificerer sig i forhold til grønlandsk kultur. Aktiviteterne og øvelserne handler blandt andet om navnetraditioner, at blive klog på hvad der er vigtigt for den enkelte, og om forskellige måder at kommunikere og formidle viden og traditioner.

Modul: Sælfælensning, fiskeri og fælles madlavning

Modulet har til formål at lære eller videreformidle færdigheder, som er vigtige i forhold til fangst, fiskeri og indsamling af spiselige bær og planter samt præparering og tilberedning af de grønlandske råvarer.

Modul: Barndom, livsforløb og drømme og Hvad har jeg været/vil jeg blive?

Modulet har til formål, at deltagerne bliver klogere på deres eget liv og drømme for fremtiden samt på at blive inspireret af hinanden og af udefrakommende ressourcepersoner fra lokalsamfundet.

Modul: Lokale værdier og Stedet og den nærliggende natur/byens hjerte

Modulet har til formål at få deltagerne til at forholde sig til deres lokalsamfund, det sted, de bor, og den omkringliggende natur samt at fokusere på styrker og ressourcer her.

Modul: Think Inuk og Mindfulness

Modulet trækker på ideer og tanker fra konceptet Think Inuk (www.thinkinuk.com), som handler om at lære individer forskellige mestringsstrategier og værktøjer relateret til mental sundhed. Øvelserne i KI-camp handler om, hvordan man kan få ro på sig selv og sine tanker, hvis man oplever ubehageligt tankemylder.

Modul: I naturen

Modulet handler om at tage væk fra byen og opholde sig i naturen i telt, hytte, på en lejrskole osv. og gøre alle de ting, som er nødvendige for at kunne transportere sig og få mad, varme, ly og ikke mindst den ro, som naturen kan give. Det sker i fællesskab mellem deltagere og facilitatorer, og alle hjælpes ad med de forskellige gøremål. Aktiviteterne varierer med årstiden og forholdene på det specifikke sted, man opholder sig.

Modul: Grænser, kroppen og aldersbetingede forandringer

Modulet handler om, hvad kroppen kan, og hvordan den kan bruges i såvel forskellige kulturelle og identitetsrelaterede udtryksformer som i kommunikation mellem individer. Aktiviteterne indbefatter både traditioner som maskedans, trommedans og inuittatoveringer samt tegneøvelser med fokus på den individuelle og funktionelle krop og individets grænser.

Praktisk planlægning: Logistik, lokale ressourcer og rekruttering

Mens udviklingen af teoretisk og værdimæssigt grundlag og curriculum blev udviklet som et fælles fundament for de planlagte camps på tværs af de medvirkende kommuner, var det både vigtigt og nødvendigt, at den praktiske planlægning foregik i tæt samarbejde med den enkelte kommune. Dette var nødvendigt i forhold til at få den bedst mulige lokale forankring af hvert campforløb og den bedst mulige inddragelse af lokale ressourcer. Dette skulle vise sig at forløbe på meget forskellig vis i de to kommuner.

I Kommuneqarfik Sermersooq var der opbakning til campforløbet, og kommunen ville gerne stille både en skole og en lejrskole til rådighed, så der var fysiske faciliteter at opholde sig i i forbindelse med de forskellige aktiviteter. Kommunen ville også gerne hjælpe med at rekruttere deltagere til forløbet. Dette valgte de at gøre ved at annoncere sommercampen i kommunens samlede katalog over sommeraktiviteter for børn. Kommunen var på daværende tidspunkt ikke interesseret i yderligere involvering i forløbet. Al planlægning af detaljeret program, kontakt til oplægsholdere, transport og forplejning blev derfor varetaget af CFGs medarbejdere, hvoraf flere havde lokalkendskab i Nuuk, hvor campforløbet skulle afholdes. Kun få meldte sig til at deltage via sommeraktivetskataloget, så projektmedarbejdere måtte rekruttere både ældre mennesker og børn/unge gennem foreninger og egne netværk kort tid før afholdelse af sommercampen i 2021.

I Qeqqata Kommunia blev planlægningsfasen meget lang og forlænget flere gange undervejs som følge af Covid-19 restriktioner. Det første møde mellem forskere og forskellige aktører i Qeqqata Kommunia blev afholdt i august 2020, mens den første camp blev afholdt i april 2022 som vintercamp i stedet for sommercamp. I juni 2022 arrangerede kommunale medarbejdere en aktivitet for campdeltagere i forbindelse med nogle af kommunens sommeraktiviteter. Den afsluttende camp blev afholdt i august 2022 – to år efter projektets start i kommunen (Nørtoft et al., 2023). I august 2023 arrangerede en af de kommunale tovholdere endnu en sommercamp. Der var flere af de samme deltagere og nogle nye deltagere med.

I Qeqqata Kommunia var forskellige kommunale aktører således involveret i en længere periode. Medarbejdere fra den kommunale administration var tovholdere, som var knyttet til projektet gennem hele forløbet. De kontaktede Sisimiuts skolekonsulenter og ældreforeninger for at rekruttere deltagere til campen. De lavede aftaler med lokale aktivitetsudbydere og oplægsholdere og hjalp med at tilvejebringe materialer og fødevarer til brug under camps (Nørtoft et al., 2023).

Planlægningen af sommercampen foregik som planlægningen af vintercampen ved, at kommunale medarbejdere fandt lokale ressourcepersoner, der kunne tage deltagerne på fisketur, komme med et rensdyr, som kunne parteres osv. Den kommunale medarbejder, der havde deltaget i vintercampen, skulle være med sammen med en pædagogisk medarbejder, som deltog en enkelt dag på vintercampen i forbindelse med iglobygning. Vejforhold på tidspunktet for afholdelse af sommercampen forhindrede to forskere fra Nuuk i at komme frem, så der kun var en enkelt (dansk-talende) forsker til stede. Campen kunne således udelukkende afvikles, fordi den kommunale medarbejder og den pædagogiske medarbejder var villige til at påtage sig det primære

ansvar herfor. Dette havde afgørende betydning for den oplevelse af ejerskab og empowerment, som samarbejdet førte med sig (Nørtoft et al., 2023).

Forskningsproces og dokumentation

Designet af forskningsproces og dokumentation af projektet var i første omgang baseret på en idé om, at der skulle rekrutteres både unge og ældre lokale facilitatorer til afvikling af de forskellige camps, så forskerne ikke også skulle facilitere. Designet var ligeledes baseret på, at alle deltagere var til at få fat i på bestemte tidspunkter både før og efter deltagelse i camps.

Vi udviklede et spørgeskema (Christensen et al., 2017; Rochette et al., 2007) om trivsel, der skulle bruges som kvantitativt måleinstrument ved, at deltagerne svarede på det før den første camp, umiddelbart efter og igen seks måneder senere efter at have deltaget i flere opfølgingsaktiviteter. I praksis viste det sig, at spørgeskemaet var for omfattende, og at det var meget svært at få deltagerne til at svare på det efter, at de havde deltaget i camps.

De kvalitative elementer i forskningsdesignet bestod blandt andet af de produkter, som blev skabt undervejs, såsom plancher, tegninger osv. Der blev også fotograferet undervejs, og der blev foretaget observationer. Afhængigt af de enkelte aktiviteter og forskerens rolle i forhold til praktiske og logistiske opgaver og/eller facilitering fandt observationerne sted på et kontinuum mellem deltagelse og observation (Spradley, 1979). Herudover blev der efterfølgende lavet semistrukturerede interviews (Kvale & Brinkmann, 2015) med facilitatorer og kommunale aktører. Fokus var på faciliteringen af forløbet og dets aktiviteter samt på facilitatorers oplevelser af deres roller og udførelse af dem i forløbet.

Desuden indgik evaluering af camps som en del af projektets forskningskomponent. Der blev både lavet evaluerende *sharing circles* (Olesen et al., 2021), og deltagerne udfyldte et kort evalueringsskema. Evalueringerne havde fokus på de bedste og de dårligste ting, hver deltager havde oplevet ved at være med, samt på, hvad deltagerne havde lært om sig selv, sin kultur, sin by, at være i naturen og at møde nye mennesker i forskellige aldre.

Fase 2: Afholdelse af KI-camps i Nuuk og Sisimiut

I fase 2 af pilotprojektet blev de planlagte camps og enkeltstående aktiviteter afholdt spredt over en periode på lidt over to år fra juli 2021 til august 2023. I det følgende beskrives de afholdte camps én ad gangen. De enkelte øvelser og aktiviteter er beskrevet nærmere i øvelseskataloget (Rubin et al., 2024). Disse beskrivelser følges op af en opsummering af deltagernes evaluering og oplevelse af at have været med på KI-camp.

Nuuk: Sommercamp og opfølgning

Sommer 2021

KI-camp i Nuuk i juli 2021 var planlagt til at vare 7 dage. De fleste dage var der planlagt aktiviteter i byen med en kommunal skole som base, mens et par dage skulle foregå på kommunens lejrskole i naturen. Campen blev faciliteret af medarbejdere fra CFG.

Den første dag startede med fælles morgenmad på skolen, introduktion til ugens program og at begynde at lære hinanden at kende. Programmet startede med en sharing circle med temaet *navne/ateq*. En sharing circle er en kommunikationsform, hvor deltagerne sidder i en cirkel og får ordet på skift. Cirklen startes med et afgrænset emne og eventuelt et spørgsmål, der giver anledning til, at deltagerne kan dele fortællinger og refleksioner om emnet (Olesen et al., 2021). Det var første dag, så især de unge var generte og ikke så snaksaglige. De ældre fortalte meget åbent om, hvorfor de fik lige præcis deres navne, og hvem de var opkaldt efter. De havde alle stor viden om dem, de var opkaldt efter, og hvorfor. De fleste unge havde lidt svært ved at beskrive, hvorfor de hedder, som de gør, men de var også lidt generte på den første dag. Der var enkelte, der kunne beskrive, hvorfor de havde fået deres navn eller navne. De ældres fortællinger fik de unge til at spørge deres forældre derhjemme om deres navn, og dagen efter kom de og fortalte historierne om deres navne på campen.

Efter sharing circle om navne lavede deltagerne en billedøvelse om grønlandsk kultur. Efter fælles frokost fik vi besøg af en oplægsholder, som lærte deltagerne noget om at formidle fortællinger via fotografier, man selv tager. Vi brugte iPads og oplægsholderens medbragte kameraer. Nogle af de ældre deltagere var stolte over at lære at tage billeder med iPads. Om aftenen var der fælles aftensmad.

Dag 2 startede med fælles morgenmad. Der var planlagt en sharing circle, hvor temaet var lokale værdier, familie og relationer. Der var dog en lidt anspændt stemning blandt de unge, og derfor besluttede facilitator, at de unge havde brug for at lære hinanden lidt mere at kende uden den formelle sharing circle som ramme. I stedet tegnede deltagerne hver især deres version af natur og udeliv. De unge blev af en facilitator opdelt i grupper på to eller tre. De ældre hyggede sig og fortalte historier, mens de tegnede minder fra teltture. Drengene havde meget fokus på jagt og jagtredskaber. Senere samme dag efterspurgte de unge en sharing circle.

Herefter kom en skuespiller og fortalte om forskellige trommer i den gamle grønlandske kultur og om forskellige underholdningsmetoder og betydninger. Det var en overraskelse for deltagerne, at

der ligger så meget betydning i de farver, som anvendes til ansigtsmaling. Det var lærerigt for både unge og ældre deltagere. Efter frokost skulle der flænses sæl i havnen. En fanger havde fanget en sæl til os, og de ældre deltagere viste, hvordan man flænses og parterer. De unge var meget interesserede og imponerede, og de smagte på den rå sællever. De fik også lov til at prøve at skære sælen op med en ulo. Dagen afsluttedes med fælles aftensmad.

Dag 3 startede med fælles morgenmad. Herefter afholdtes en sharing circle, der handlede om, hvad de unge gerne vil være i fremtiden, og hvad de ældre havde været i fortiden. De unge fandt det især spændende, at nogle ældre havde levet i en krigstid. De ældres arbejdsliv og valg af job var ofte forbundet med tilfældigheder. De ældre brugte også tid på at fortælle de unge, hvor vigtigt det er at have et arbejde og kunne forsørge sig selv. Man fornemmede, at de unge var interesserede og blev overrasket over alt det, som de ældre havde lavet i deres lange arbejdsliv. De unge var fulde af drømme om forskellige jobs, uddannelser, løn og at se verden.

Efter sharing circle havde vi et online oplæg med en inuittatovør. Deltagerne lærte en masse om inuittatoveringers betydning og historie og tegnede 'tatoeringer' på hinanden. Efter frokost lærte deltagerne at skyde med bue og pil under vejledning fra Nuuks bueskytteklub Pisisseq. Den sidste aktivitet på dag 3 var et oplæg af en fisker, som også underviste deltagerne i at binde forskellige knob. Dagen blev afsluttet med fælles aftensmad.

På dag 4 skulle vi ud til lejrskolen. Grundet straksindførte Covid-19-restriktioner måtte vi udskyde afgangens nogle timer, til vi vidste, under hvilke vilkår turen kunne gennemføres. Vi sejlede til lejrskolen, og på turen blev der gjort et stop, så de ældre kunne lære de unge at fiske. Ved lejrskolen gik meget tid med at pakke ud, hente vand, tænde bål og lave mad. Alle hjalp til, og tiden gik hurtigt. De ældre deltagere delte deres viden, og de unge sugede til sig. De unge fik med hjælp fra en ældre stillet tre telte op. Det var tydeligt, at de ældre havde slået et telt op mange gange. Teltene var nye og moderne, men kendskab til principperne om de indledende processer ved at slå et telt op, var helt klart hos én af de ældre, og denne vejlede gennem hyggelig snak de unge. Arbejdsopgaverne blev fordelt blandt os alle, nogle skulle hente vand i elven og andre skulle samle brænde, inden vi skulle spise vores friskfangede fisk. Herefter blev de mange fisk, som var fanget på turen, ordnet. Nogle af fiskene blev blot rensset til kogning, og andre fileteret til stegning senere. De unge fik viden om, hvordan man håndterer friskfanget fisk, både lige når de er blevet fanget, så fiskekødet forbliver hvidt og flot, og håndtering, når de skal spises kogt med det samme, samt hvis de skal gemmes til senere, så de for eksempel kan holde til næste dag. De unge valgte selv de aktiviteter, som fangede deres interesse. Der var en drengegruppe, som tændte bål med og uden brug af tændstikker eller lighter. Der var også stor interesse for rensning af fisk – specielt at kigge på og rense fiskenes indvolde. Under tilberedning af måltidet og bål-tænding var der god stemning og god læring. Om aftenen var de ældre blevet lidt trætte, men de unge var stadig friske og tog en dukkert i havet.

På dag 5 skulle der pakkes sammen og ryddes op, så lejrskolen og naturen omkring den blev efterladt på en ordentlig måde. Deltagerne blev efter morgenmaden opdelt i grupper, som påtog sig forskellige opgaver. De ældre fortalte, hvad der skulle gøres. Da oprydningen var klaret, var der tid til, at deltagerne kunne lære noget om håndtering af skydevåben i forbindelse med jagt. De deltagere, som ikke ville lære at håndtere skydevåben, gik ud og samlede spiselige planter til krydderier og te. Den sidste aktivitet inden sejlturen hjem til Nuuk om eftermiddagen var en tur til elven.

Dag 6 skulle have været brugt til at forberede kaffemik for familie og venner på dag 7. Et forsamlingsforbud som en af Covid-19-restriktionerne umuliggjorde kaffemik, og derfor blev dag 7 aflyst, og dag 6 blev brugt på at pakke sammen og lave aftaler for gruppens kommende møder.

Der blev afholdt en sidste sharing circle, hvor deltagerne fortalte om de tre bedste og de tre kedeligste ting ved campen. Derudover svarede deltagerne på et evalueringsskema.

KI-camp i oktober 2021

Det var planlagt, at deltagerne skulle mødes et par gange i tiden mellem den første og den afsluttende camp. Covid-19-restriktionerne vanskeliggjorde dette, så det endte med, at facilitatorerne fra Center for Folkesundhed i Grønland inviterede til et eftermiddagsarrangement i oktober. Det var der 4 af de unge, som deltog i. Det overordnede tema for eftermiddagen var historiefortælling. Eftermiddagen startede med en sharing circle om, hvordan det havde været at være med til sommercamp. Der var lidt nervøsitet i starten, men det gik meget hurtigt over. Vi talte også lidt om de ældre, som vi savnede, men de havde alle, siden vi skiltes, set de ældre i bybilledet, og de kunne nævne dem alle ved navn. Ingen af de ældre eller de unge kendte hinanden inden sommercampen.

Efter den indledende snak så deltagerne den grønlandske animationsfilm "Drengen, der ville gøre det umulige" (Nukappiaraq Nanoorusuttoq), og efter filmen talte facilitatorer og deltagere om filmen. Filmen handlede om inuitmytologi og om en dreng, der forvandlede sig til bjørn. Drengen fik instruktion fra fjeldet, der er INUA – menneskenes, dyrenes og naturens sjæl. Drengene skulle igennem 3 vigtige opgaver, som vil vise, at han kan færdes i den arktiske natur. Dette indebærer løsrivelse fra forældrene, hvilket er smertefuldt for dem, men det handler også om accept af, hvad drengen ønsker sig. Deltagerne fortalte, at de mærkede smerten ved løsrivelse, men også glæde ved at drengen løste opgaverne fra INUA for at få sit ønske opfyldt. Til sidst blev der spist pizza og fortalt spøgelseshistorier. Som det ofte sker, når man er samlet, og stemningen indbyder til det, mørketiden, belysning, hygge og tryghed, kom snakken på Qivittut og Qivittulersaarneq, fortællinger om uforklarlige hændelser, oplevelser der kan henledes til fjeldgængere. Der kom rigtig gang i fortællingen. De unge førte ordet og fortalte om både egne og andres fortællinger om uhyggelige uforklarlige hændelser, som højst sandsynligt måtte stamme fra en Qivittoq. Alle de unges historier udspringer fra ophold i hytter eller fra en lejtur i naturen. Det var ærgerligt, at de ældre ikke havde mulighed for at deltage, for det havde været givende at have dem med i snakken om historier, myter og sagn.

Vintercampdag marts 2022

Som afslutning på KI-campforløbet i Nuuk blev deltagerne inviteret til at lave fælles kulturelle vinteraktiviteter i marts 2022. Nogle af de tidligere deltagere var ikke i byen og kunne derfor ikke være med til den afsluttende del. Et eventfirma med speciale i vinteraktiviteter kom og faciliterede iglobygning og hygge med fiskesuppe i vintertelt. En af de ældre deltagere, som aldrig havde lavet iglo før, var begejstret over, hvor naturligt det kom til ham. Han følte sig stolt over at have lært noget nyt og over, hvor sjovt det var at arbejde sammen med de unge deltagere. De unge deltagere arbejdede også hårdt ude i sneen i flere timer for at få igloen færdig. Til sidst kunne deltageres familie komme og hente dem fra stedet og se det endelige resultat, og der blev hygget, inden vi tog afsked med hinanden.

Sisimiut: Vintercamp, opfølgning og sommercamp 2022 samt sommercamp 2023

Vinter 2022

Eftersom coronarestriktioner adskillige gange nødvendiggjorde udskydelse af KI-camp i Sisimiut, blev den første camp en vintercamp, hvilket havde indflydelse på, hvilke udendørsaktiviteter vi kunne lave. Deltagerne var fire ældre kvinder fra ældreidrætsforeningen og seks børn/unge i alderen 6-14 år.

Den første camp blev en tre dage lang camp med base på en skole i byen. Fredag mødtes vi kl. 15 på skolen. Her skulle vi bruge lidt tid på at lære hinanden at kende og startede derfor med at præsentere os selv for hinanden og gennemgå weekendens program i store træk. Særligt de unge deltagere var meget generte og havde svært ved at tale om sig selv foran en masse fremmede voksne. Den første aktivitet var en billedøvelse om grønlandsk kultur. Deltagerne blev fordelt i par på tværs af alder. De unge var stadig meget generte. Det var planen, at de plancher, de skulle lave, skulle præsenteres, men det var for stor en mundfuld på den første dag. I stedet blev de lagt frem, så man selv kunne gå rundt og se, hvad de forskellige grupper havde lavet. Herefter skulle der forberedes grønlandsk mad til den efterfølgende dag. Der var blevet indkøbt ryper og en hare, og de ældre lærte de unge, hvordan man plukker og renser dem. Vi spiste fælles aftensmad, inden vi gik hjem.

Lørdag var campens anden dag. Vi mødtes om morgenen og spiste fælles morgenmad og smurte madpakker. Herefter tog vi på hundeslædetur i det skønneste vejr. Vi havde håbet at kunne blande deltagerne på tværs af alder på de enkelte hundeslæder, men de unge var stadig for generte, så de fik lov at være sammen med hinanden. Nogle af de unge havde aldrig prøvet det før og var lidt nervøse, mens andre var meget spændte. De ældre havde ikke været ude på hundeslæde i mange år. Vi mødtes alle sammen ved et udsigtssted, hvor hundene og kuskene slappede af, mens vi spiste madpakker og drak te. Nogle af de unge øvede sig i at bruge en hundepisk under vejledning af en af slædekuskene, inden turen gik hjem igen. Tilbage på skolen om eftermiddagen tilberedte vi i fællesskab harer og ryper, mens maden simrede, lavede vi sharing circles om, hvor vi kommer fra.

Den tredje og sidste dag mødtes vi igen til fælles morgenmad. Herefter var der foredrag og øvelse om brug af iPad og visuelt arbejde samt om karriereveje inden for mediebranchen og lærerjobbet. Herefter bagte nogle af de unge citronmuffins til alle under vejledning af en af de ældre deltagere. Det var den ældre deltager, som havde foreslået, at der skulle bages kage. Herefter stod programmet på iglobygning på søen med facilitatorer fra klub og skole. For at nå at blive færdige, var de allerede gået i gang, da vi kom ned til søen. De unge var med til at bygge, mens de ældre mest så på. Om eftermiddagen var vi tilbage på skolen og spise frokost og lave en øvelse om kroppen, inden vi rundede af og evaluerede weekendens aktiviteter.

Sommeraktivitet 2022

Mellem vintercamp og sommercamp blev deltagerne inviteret til at være med til en af kommunens sommeraktiviteter. Nogle af de ældre deltagere, som havde været med til vintercampen, deltog i sommeraktiviteten, mens nogle ikke havde mulighed for at være med på grund af andre planlagte begivenheder. Kommunens medarbejdere prøvede at rekruttere de samme børn/unge, som deltog i vintercampen, men der kom kun én, som skulle have været med til vintercamp, men som ikke

kom med alligevel. Ved sommeraktiviteten mødtes deltagerne ved rådhuset, hvor de blev hentet med en bus, der kørte dem til stranden ved lufthavnen. Deltagerne samlede bær og grønlandsk post, hvilket er en meget grønlandsk ting og en del af at samle forråd til den kommende vinter. Desuden spiste deltagerne sandwiches sammen, og der blev lavet en uformel sharing circle om, hvor deltagerne kommer fra, og for de ældres vedkommende hvilke beskæftigelser de havde haft. De ældre virkede glade og åbne over for at fortælle om deres baggrund, hvilket gav glimt i øjnene hos dem, når de begyndte at fortælle. Den unge var lidt genert, men virkede alligevel behageligt tilpas ved at være sammen med de ældre. Efter to timers ophold i naturen ved stranden blev deltagerne hentet af en bus. De ældre syntes, at tiden var gået for hurtigt, og at udflugten skulle have varet i længere tid, fordi det var en tiltrængt tur.

Sommercamp 2022

I august kunne vi endelig afholde sommercamp og komme på overnatning på kommunens lejrskole i en nærliggende nedlagt bygd. Blandt deltagerne var seks børn/unge, hvoraf fire havde deltageret i vintercamp i april måned, og én havde været med til endagsarrangementet i juni. Den sjette unge deltager havde ikke været med til tidligere arrangementer. Der var også én ældre deltager, som var med til vintercamp i april. Alle fire ældre deltagere fra vintercampen var interesserede i at deltage i sommercampen, men én var ude at rejse, og to blev forhindret på grund af akut opståede forhold i nærmeste familie. Vejret gjorde, at to medarbejdere fra CFG ikke kunne komme fra Nuuk til Sisimiut, og derfor blev det en enkelt forsker, en kommunal facilitator fra vintercamp samt den facilitator, som havde bygget iglo med os, der var ansvarlige for sommercampen. Vi var afsted fra fredag morgen til søndag middag. Programmet var primært lagt efter, hvornår forskellige lokale ressourcepersoner skulle komme og sejle med os og levere råvarer. Resten af tiden var der noget at gøre det meste af tiden, men det var ikke skemalagte aktiviteter.

Den første dag gik formiddagen med at mødes i havnen, komme ombord på båden med al bagagen og den medbragte mad, sejle til lejrskolen og ankomme og pakke ud. Efter frokost kom en lokal fisker og tog alle deltagere med på fisketur i grupper á fire deltagere. Der blev fanget mange torsk og også flere store havkatte. Dem, som ikke lige var ude at fiske, udforskede bygden og gik i gang med at rense fisk, efterhånden som de blev leveret af 'fiskerne'. Alle deltagerne var med til at rense fisk, men der var rigtig mange, og de unge mistede efterhånden gejsten og interessen, selvom de til en start fandt det spændende.

Sidst på eftermiddagen kom en fanger med et rensdyr til os. Den ældre deltager viste, hvordan man parterer dyret, hvilket de unge deltagere var meget interesserede i. Efter aftensmaden søsatte vi lejrskolens robåd, og nogle af de unge deltagere lærte efterhånden at styre og ro både sammen og alene.

På den anden dag spiste vi morgenmad sammen, og en delegation blev roet over vandet til det modsatte fjeld, hvor vi skulle finde enebærgrene, der skulle bruges til rensdyrsteg senere på dagen. Vi fandt også andre spiselige planter, som kunne bruges til en farverig salat. Samtidig brugte de tilbageværende deltagere mere tid på at sejle rundt i robåden, indtil samlerholdet skulle hentes og sejles tilbage til lejrskolen.

Efter frokost var det tid til at forberede aftensmad. Nogle af de unge lavede rensdyrsteg og flødekartofler, mens den ældre deltager kogte fisk. Der blev også tid til mere sejlads i robåden samt stenmaling og eftermiddagshygge. Da vi havde spist aftensmad, tændte vi bål udenfor og ristede skumfiduser og legede gæt og grimasser ved bålet. Inden sengetid evaluerede vi campen.

Den sidste dag spiste vi morgenmad sammen og hjalp herefter hinanden med at få ryddet op, gjort rent og pakket sammen. Vi havde spist det meste af den medbragte mad, men der var utroligt mange fisk, som vi skulle have med tilbage. Vi blev hentet af båden og var tilbage i byen ved middagstid, hvor de unge deltagere blev hentet af deres familier i havnen. Dem, som havde lyst, fik kød og fisk med hjem. Det overskydende kød og fisk blev efterfølgende delt ud til ældre i byen.

Sommercamp 2023

I foråret 2023 besluttede den kommunale konsulent, som havde været med til KI-camps i 2022, at der skulle afholdes endnu en sommercamp. Hun søgte om midler og arrangerede en camp efter nogenlunde samme skabelon som sommercampen i 2022. Det var de samme tre facilitatorer, som var med i 2023, og der blev planlagt flere af de samme aktiviteter som året før. De samme deltagere blev inviteret med, så det kunne afprøves at forlænge perioden, hvor deltagerne havde noget med hinanden at gøre. Det var ikke alle deltagere, som havde mulighed for at deltage igen. De endelige deltagere var fire børn/unge, som var med til både vinter- og sommercamp i 2022, to børn, som ikke havde været med før, en ældre, der havde været deltaget i vintercamp, og en ældre, der ikke havde været med tidligere. Turen gik til den samme lejrskole som i 2022, men på baggrund af evalueringer fra 2022 blev opholdet forlænget til tre nætter.

Det længere ophold gav anledning og tid til flere aktiviteter, som opstod spontant undervejs. Da vi ankom til lejrskolen med båd, samledes vi i fællesrummet og talte om, hvad der skulle foregå. Tre af de unge deltagere fortalte forventningsfuldt de nye deltagere, at de skulle glæde sig, for det havde været rigtig godt at være med i 2022. I løbet af opholdet var alle deltagere på fisketur med den samme fisker, som havde opgaven det foregående år. Alle var også med til at rense fangsten. Flere torsk blev hængt til tørring. I modsætning til i 2022 var der ikke strøm på lejrskolen, så al madlavning foregik udendørs på bål eller over gasblus. Flere af børnene brugte meget tid på at fiske med fiskestang fra land, og der var også tid til at bade. Herudover gik deltagere og facilitatorer ture i området, roede i robåden, spillede spil, lavede skattejagt, spillede musik på medbragte instrumenter, satte ørredgarn og selvfølgelig hjalp hinanden med de praktiske opgaver.

Evaluering af deltagelse i KI-camps

Ved slutningen af hver KI-camp og til efterårsaktivitet i Nuuk og sommeraktivitet i Sisimiut udfyldte deltagerne et kort evalueringsskema og/eller deltog i en sharing circle, hvor de delte de bedste og de dårligste ting ved at have været med. De positive udsagn fra både evalueringsskema og sharing circles fremgår af tabel 1. Disse tilkendegivelser handlede om specifikke oplevelser og aktiviteter, om hvordan deltagerne havde lært noget om kultur og natur, og om relationer og fællesskab mellem deltagerne.

Tabel 1. Oversigt over positive tilkendegivelser ved at deltage i KI-camps.

Aktiviteter	Gode oplevelser
	At være i naturen/væk fra byen i længere tid
	At fiske med fiskestang
	At ro i robåd
	At være på fisketur
	At lære at bruge en riffel
	At bygge iglo
	At lave mad over bål
	At køre hundeslæde
	At bage kage/pandekager
	Sæflænsning
	Fiskefiletering
	At tænde bål med tændstål
Kultur- og naturforståelse	At have lært noget nyt om kultur
	At have lært noget nyt om at være i naturen
	At genopleve at være i naturen
	At genopleve aktiviteter i naturen
	At lære om inuittatoveringer
	At lære om maskedans
Venskab og fællesskab	Samarbejde mellem børn/unge og ældre deltagere
	Fællesskab på tværs af generationerne
	At blive kaldt 'oldefar'
	At få nye venner
	At have lært nogen fra en anden generation at kende
	At være sammen med nye mennesker

Kun få deltagere havde noget at sige om, hvad der havde været det dårligste ved at være med. Den første sommercamp og deltagernes oplevelser gav mulighed for at justere de næste camps i forløbet. Efter den første camp tilkendegav nogle af de ældre, at de gerne ville have været med i noget af planlægningen af campen. Dette kunne vi nå at ændre, så de ældre blev inviteret med i planlægning i forbindelse med de senere afholdte camps. Til den første sommercamp var der en overnatning på lejrskolen i naturen. Deltagerne var enige om, at det var for lidt. Den næste sommercamp havde to overnatninger, hvilket deltagerne syntes var for lidt. Den tredje sommercamp havde tre overnatninger, hvilket deltagerne virkede tilfredse med. Til den første sommercamp viste det sig, at programmet var for stramt, og der var for mange øvelser, som for de

unge deltagere mindede for meget om at være i skole. De efterfølgende camps havde derfor et mindre tætpakket program med størst fokus på at lave aktiviteter og være sammen uden for byen. Herudover opstod der på den ene camp nogle uhensigtsmæssige dynamikker mellem de unge deltagere. Det blev håndteret af facilitatorerne undervejs, men blev alligevel nævnt af nogle af de unge, som noget, der ikke var godt ved campen. En enkelt af de ældre deltagere mente, at de ældre burde have modtaget et honorar for at deltage.

På tværs af de afholdte camps viste evalueringerne, at de ældre generelt var meget glade for at deltage i aktiviteter, som de havde dyrket tidligere i livet, men ikke havde haft mulighed for at lave i flere år. De unge deltagere fik mulighed for at være med i aktiviteter, de ikke havde prøvet før og at få mere erfaring i forbindelse med aktiviteter, de havde været med til tidligere. Iglobygning var en aktivitet, der var ny for både ældre og unge deltagere, og som blev taget vel imod. Aktiviteterne vakte både glæde og stolthed hos deltagerne, og de var glade for at lære noget nyt om grønlandsk kultur og om sig selv.

Selvom deltagergruppen til de forskellige camps i henholdsvis Kommunqarfik Sermersooq og Qeqqata Kommuniarik ikke var helt identisk fra camp til camp, var det tydeligt, at det har haft en positiv effekt på samspelet og gruppedynamikken, at der har fundet flere møder og aktiviteter sted over en længere periode. En af de kommunale facilitatorer beskrev det at være ude i naturen i længere tid som en mulighed for at nå at gennemgå flere faser. Hun havde observeret, hvordan særligt de unge deltagere havde haft tid til at komme over deres første usikkerhed og stress og bevæge sig ind i en tilstand af mere ro og afslappethed og til at udvise mere selvsikkerhed og opleve af selvværd.

Læring og erfaringer

Gennem KI-camps har vi opnået erfaringer i forhold til såvel partnerskaber med de to kommuner om et konkret projekt som intergenerationelle trivselsfremmende aktiviteter.

Partnerskaber

De to partnerskabsforløb har som tidligere beskrevet været meget forskellige, og dét, at der har været tale om partnerskaber om den samme intervention, har tydeliggjort forskellene og givet os mulighed for at drage nogle meget divergerende erfaringer i projektet. Kommunernes involvering og engagement har givet projektet vidt forskellige rammer for både gennemførelse af interventionen og dens bæredygtighed.

I Nuuk stillede kommunen forskellige fysiske faciliteter til rådighed og reklamerede for campen i deres sommeraktivitetskatalog. Faciliteterne var afgørende for muligheden for at gennemføre, mens reklamen i kataloget ikke var tilstrækkeligt til at rekruttere deltagere i en by, hvor der også foregår mange andre ting for børn og unge i sommerferien. Det var således medarbejdere fra CFG, der rekrutterede de fleste deltagere gennem egne netværk og sneboldmetoden. Det var også medarbejdere fra CFG, som havde ansvar for facilitering og planlægning af sommercamp, efterårsmøde og afsluttende vintercamp. Andre gæstefacilitatorer blev booket til at varetage en afgrænset formidlingsaktivitet. På den vis blev KI-camp primært et projekt, som var initieret udefra, blev gennemført udefra og blev afsluttet uden at blive forankret i kommunen.

I Sisimiut satte kommunen personaleressourcer af til at indgå i hele planlægningen og afviklingen af camps i en længere periode. Herudover påtog kommunen sig ansvar for rekruttering og valgte at bruge projektet som en aktivitet for en gruppe af børn/unge, som de gerne ville give et ekstra tilbud. Som beskrevet tidligere blev det en langvarig proces, fordi coronarestriktioner nødvendiggjorde udskydelse af den første camp i mange måneder. Kommunens engagement vedblev at være højt, og efterhånden som projektet skred frem, overtog kommunen mere og mere ansvar for projektet. I stedet for at slutte med en afslutningscamp, valgte kommunen at afholde endnu en opfølgingscamp efter det oprindelige projektføreløbs afslutning. Erfaringerne fra KI-camps er således blevet en ressource i Qeqqata Kommunua blandt de involverede medarbejdere og tages med ind i organisationens videre arbejde. En af de involverede konsulenter har skiftet stilling og er nu ansat i en anden forvaltning i kommunen. Konsulenten fortæller i et interview, der blev gennemført i foråret 2023 og handlede om erfaringerne med KI-camps, hvordan erfaringerne og idégrundlaget måske kan bredes ud til andre områder i kommunen, end dette første projekt gjorde:

"Hvis man er i meget god tid, kan man måske samarbejde med lærerne på skolerne og få dem mere indover. Man kan også samarbejde mere med foreninger. Jeg synes, det er et godt samarbejde, vi har. Det er et rigtig godt projekt, og det skal bare blive ved. Det er så dejligt, at der også kommer mere interesse for børnehaverne, for det er dem, der giver grundlaget for, at vi får en god udvikling af børns trivsel fremadrettet. Det arbejder vi virkelig meget på." (Nørtoft et al., 2023).

Det er således et eksempel på, hvordan et partnerskab om et konkret projekt kan give erfaringer i både praksis og kommunal administration og inspirere til videreudvikling af de visioner, kommunen allerede arbejder med. I dette tilfælde forsvinder erfaringen ikke med, at en medarbejder rykker

over i en anden forvaltning, men gør derimod, at gode erfaringer kan komme endnu bredere i spil inden for kommunen.

Intergenerationelle trivselsfremmende aktiviteter

Allerede i løbet af afholdelsen af den første camp i Nuuk lærte vi målgruppen bedre at kende og begyndte at justere det planlagte program. Særligt de unge deltagere var generte og havde brug for tid til at vænne sig til hinanden, de ældre deltagere og facilitatorerne, før de var klar til at åbne sig og dele, hvad de havde på hjerte i de forskellige aktiviteter. Vi kunne derfor ikke gå helt så direkte frem med de skemalagte øvelser og aktiviteter som forventet. Det viste sig også, at der var skemalagt for mange aktiviteter. Der var brug for mere fri tid, og det var afgørende for de unges interesse og engagement, at campen ikke kom til at minde om at gå i skole.

Erfaringerne fra Nuuk blev brugt til at justere program og aktiviteter i Sisimiut. Mange planlagte øvelser blev således taget ud af programmet og blev introduceret og gennemført, hvis der var tid til overs og stemning for at lave dem.

Også i Sisimiut var de unge deltagere generte og brugte noget tid på at vænne sig til gruppen og til at tale i plenum. Dette ændrede sig som forløbet skred frem, og vi har kunnet observere i både Nuuk og Sisimiut, at det længerevarende kendskab til hinanden og gentagne møder mellem deltagerne har været betydningsfuldt i forhold til særligt de unges deltageres tryghed ved at vise gruppen, hvem de er, tage ordet og indgå i menings- og erfaringsudveksling med de ældre deltagere. Den kommunale konsulent, som var med til facilitering i alle camps i Sisimiut, har gjort sig nogle overvejelser om den vedvarende kontakt imellem deltagere fra forskellige generationer. Hun siger i et interview, som er gennemført i foråret 2023:

"Efter at vi har været sammen, kunne det være godt at mødes lidt flere gange. Det kan være, at jeg prøver det senere – at gå videre med det. Det er også meget vigtigt, at andre byer kan arbejde med det med unge og ældre, der har brug for det." (Nørtoft et al., 2023)

Ud over en erkendelse af, at det tager noget tid for de unge og de ældre at være helt trygge ved hinanden i det fællesskab, som opstår gennem KI-camps, har konsulenten også en stærk oplevelse af, at det er vigtigt at lade forskellige generationer være sammen om aktiviteter:

"Jeg har fået mere viden om, hvordan det er, når unge og ældre er sammen. Det vil jeg gerne arbejde videre med. At lave mad og fange og samle grønlandsk proviant sammen – det var inspirerende. Det var meget godt at sove sammen og lave mad sammen. Det var vigtigt i forhold til aktiviteter. Selvom vi er i vores by, har vi brug for det." (Nørtoft et al., 2023)

Efter den første camp i Nuuk var en af erfaringerne fra de ældre deltagere, at de gerne ville have været mere med i planlægning og praktiske opgaver. Det tog vi med os til campen i Sisimiut, hvor deltagerne deltog på et møde inden campen og havde mulighed for at byde ind med tanker og ideer til det foreslåede program og til forberedelserne. Herudover sørgede vi for, at der i programmet også var plads til spontane aktiviteter som eksempelvis den beskrevne kagebagning. Inden sommercamp 2023 valgte en af de ældre deltagere at tage med på indkøb sammen med facilitatorerne. Både i Nuuk og Sisimiut har det været tydeligt, at de aktiviteter, som foregik i naturen, havde en særlig virkning på deltagerne og på deres interaktion med hinanden. Der var mange praktiske ting, som skulle ordnes for at få det til at fungere, og alle måtte være med til at løse de forskellige opgaver. Samtidig var der ikke så meget fokus på tid, og der var mulighed for, at deltagerne i høj grad kunne gå lidt til og fra, være i mindre grupper eller alle sammen på én gang, nyde samværet og lære i en uformel og naturlig kontekst gennem praktiske gøremål krydret med fortællinger og erfaringsdeling.

Næste skridt

KI-camps er et eksempel på en sundhedsfremmende intervention, der har betydning for især to ud af Inuuneritta IIIs fire pejlemærker, nemlig Pejlemærke 1: "Mental sundhed: Alle børn skal leve et liv med god mental sundhed og have adgang til sunde og inkluderende fællesskaber, hvor de trives og fungerer godt. Hvor de kan udfolde deres evner, håndtere udfordringer og indgå i fællesskaber med andre mennesker" og Pejlemærke 3: "Et sundt og aktivt børneliv: Alle børn skal leve et sundt og aktivt børneliv, der fremmer en sund livsstil og sunde vaner." Derfor var der også i den indledende fase af pilotprojektet en tæt dialog med Paarisa omkring udviklingen og implementeringen af interventionen (*INUUNERITTA III*, 2020).

Med det nuværende folkesundhedsprogram, Inuuneritta III, er der fokus på at fremme trivsel og øge tilstedeværelsen af beskyttende faktorer. Men hvordan gør man det i praksis? Når vi forsøger at arbejde os væk fra et entydigt fokus på risikofaktorer, bevæger vi os samtidig også væk fra en velkendt evidensplatform og henimod et nyt ståsted, hvor vores vidensgrundlag er knap så sikkert og veludbygget endnu.

Her er de indledende erfaringer fra KI-camps helt afgørende, fordi interventionen meget konkret kobler den holistiske forståelse af sundhed og trivsel illustreret i Vores Sundhed (se figur 3, s.16), med øvelser og aktiviteter, der alle tager udgangspunkt i en eller flere af figurens komponenter (Rubin et al., 2024). Derudover gennemføres alle disse aktiviteter i fællesskab mellem unge og ældre, hvilket skaber både sunde og inkluderende samt intergenerationelle fællesskaber, der er helt afgørende for sundhed og trivsel i en grønlandsk kontekst.

Således udgør erfaringerne fra KI-camps et vigtigt første fundament for, hvordan vi transformerer det sundhedsfremmende arbejde med udgangspunkt i en kulturel relevant tilgang til sundhed og trivsel i Grønland, der i højere grad bygger på borgernes og de mange lokalsamfunds styrker og værdier frem for strategier og programmer udviklet i en helt anden kontekst uden samme kulturelle forankring. De indledende erfaringer såvel som det fremadrettede arbejde med KI-konceptet bidrager dermed direkte til implementeringen af Inuuneritta IIIs pejlemærker 1 og 3.

Vores erfaringer har bekræftet, at det er en god idé at facilitere kulturelt relevante aktiviteter for flere generationer sammen. Som forventet fungerer bæredygtighed for sådanne aktiviteter kun, når der er en stærk lokal forankring og organisationsstrukturer, som kan rumme disse aktiviteter.

Partnerskabet med Qeqqata Kommunia omkring KI-camps har været givtigt og inspirerende på flere fronter, og derfor vil samarbejdet mellem kommunen og Center for Folkesundhed i Grønland fortsætte med fokus på intergenerationelle møder omkring fælles aktiviteter med relation til grønlandsk kultur og traditioner. En af konsulenterne udtrykte i førnævnte interview:

"Jeg har meget lyst til at gå videre med projektet. Jeg har søgt penge til at lave endnu en sommercamp i år." (Nørtoft et al., 2023)

Vi har en ambition om, at KI-tankens skal udbredes til langt flere børn, unge og ældre i kommunen. Førnævnte konsulent drømmer om, at KI kan introduceres i daginstitutioner:

"Det vil være super at arbejde med KI-konceptet i børnehaver også. Det kunne være fedt, hvis de ældre også kunne komme til børnehaverne og være en del af det og måske synge med børnene, lave mad sammen med dem og det, vi plejede at gøre i KI-camps."

Jeg synes, at vi skal lave en fremadrettet plan. Her i byen har vi 8 børnehaver og 2 fritidshjem og så bygderne. I Maniitsoq er der 4 børnehaver og 3 i bygderne. Det kunne være fedt at have et bredt samarbejde om det. Det kunne være rigtig godt. Det kunne være rigtig fint at se, hvordan det udvikler sig. Fra de små til de store børn. Og hvordan de kommer videre i folkeskolen.” (Nørtoft et al., 2023)

Planlægningen af dette arbejde er allerede i gang (december 2023). Konsulenter i den kommunale administration har introduceret ideen for kommunens børnehaver, og en ny bevilling fra Karen Elise Jensens Fond gør det muligt at finansiere både aktiviteter og forskning med fokus på børns trivsel i forbindelse med implementeringen af KI-konceptet i Qeqqata Kommunias Erfaringerne fra pilotprojektet viser, at langvarige relationer og øget kendskab over tid er afgørende for kvaliteten af mødet mellem generationer. Vi har også erfaret, at programmet ikke skal være for tætpakket, og at det kan være svært for de ældre at tage mange dage i træk ud af kalenderen for at deltage i aktiviteterne. Derfor er interventionerne i det kommende projekt ikke blot camps som i pilotprojektet. I det tilpassede KI-koncept vil der være jævnlige, men kortere møder mellem generationerne ved for eksempel at have frivillige ældre til at komme på fast basis i den samme børnehave eller den samme skole og lave forskellige aktiviteter med børnene. Aktiviteterne og besøgene skal aftales individuelt mellem den ældre og institutionen. På den måde er konceptet fleksibelt og kan tilpasses den enkelte ældre frivilliges interesser og tid til rådighed samt tilpasses til den enkelte institutions dagsrytme, ugeskema og årshjul. Disse aktiviteter kan også kombineres med vinter- og sommercamps som i pilotprojektet, hvis der er et ønske om dette.

Målet er, at konceptet og tankegangen bliver en fast og integreret del af arbejdet med børn og unge i kommunen, sådan at alle unge i kommunen i løbet af deres barndom har fået oplevelser med grønlandsk kultur og natur sammen med ældre mennesker fra deres lokalsamfund.

Referencer

- Allen, J., Charles, B., Fok, C. C. T., Lee, K., Grogan-Kaylor, A., & Rasmus, S. (2022). Culturally grounded strategies for suicide and alcohol risk prevention delivered by rural Alaska Native communities: A dynamic wait-listed design evaluation of the Qungasvik intervention. *AMERICAN JOURNAL OF COMMUNITY PSYCHOLOGY*.
<https://doi.org/10.1002/ajcp.12621>
- Aveling, E., & Jovchelovitch, S. (2013). Partnerships as knowledge encounters: a psychosocial theory of partnerships for health and community development. *Journal of Health Psychology*. <https://doi.org/10.1177/1359105313509733>
- Barnett, J. D., Schmidt, T. C., Trainor, B., & Wexler, L. (2019). A Pilot Evaluation of Culture Camps to Increase Alaska Native Youth Wellness. *Health Promotion Practice*, 21(3), 363-371.
<https://doi.org/10.1177/1524839918824078>
- Bjerregaard, P., & Larsen, C. V. L. (2015). Time trend by region of suicides and suicidal thoughts among Greenland Inuit. *International Journal of Circumpolar Health*.
<https://doi.org/https://doi.org/10.3402/ijch.v74.26053>
- Bjerregaard, P., & Larsen, C. V. L. (2018). Three lifestyle-related issues of major significance for public health among the Inuit in contemporary Greenland: a review of adverse childhood conditions, obesity, and smoking in a period of social transition. *Public Health Reviews*, 39.
<https://doi.org/10.1186/s40985-018-0085-8>
- Christensen, A. L., Pisinger, V., Larsen, C. V. L., & Tolstrup, J. S. (2017). *Mental sundhed blandt unge. Resultater fra Ungdomsprofilen 2014*.
- Corbin, J. H., Jones, J., & Barry, M. M. (2018). What makes intersectoral partnerships for health promotion work? A review of the international literature. *Health Promotion International*(33), 4-26. <https://doi.org/10.1093/heapro/daw061>
- Corbin, J. H., & Mittelmark, M. B. (2008). Partnership lessons from the Global Programme for Health Promotion Effectiveness: a case study. *Health Promotion International*, 4, 365-371.
<https://doi.org/10.1093/heapro/dan029>
- Dube, S. R., Anda, R. F., Felitti, V. J., Chapman, D. P., Williamsom, D. F., & Giles, W. H. (2001). Childhood Abuse, Household Dysfunction, and the Risk of Attempted Suicide Throughout the Life Span. Findings From the Adverse Childhood Experiences Study. *Journal of the American Medical Association*, 286(24), 3089-3096.
- Fienup-Riordan, A., & Rearden, A. (2003). "Kenekngamceci Qanrutamceci (We Talk To You Because We Love You)": Yup'ik "Culturalism" at the Umkumiut Culture Camp. *Arctic Anthropology*, 40, 100-106.
- Grønlandske Børn. *Når verden kommer til byen*. Retrieved 07-12-2023 from
<https://www.fgb.dk/sommercamps>
- Healey, G., Noah, J., & Mearns, C. (2016). The Eight Ujarait (Rocks) Model: Supporting Inuit Adolescent Mental Health With an Intervention Model Based on Inuit Knowledge and Ways of Knowing. *International Journal of Indigenous Health*, 11(1).
<https://doi.org/10.18357/ijih111201614394>
- Ingemann, C., & Larsen, C. V. L. (2018). A SCOPING REVIEW – Well-being among indigenous children and youth in the Arctic – with a focus on Sami and Greenland Inuit. *Nordisk Ministerråd*.
- INUUNERITTA III. (2020). (Naalakkersuisuts strategi for samarbejdet om det gode børneliv 2020-2030, Issue.
- Jones, J., & Barry, M. M. (2011). Exploring the relationship between synergy and partnership functioning factors in health promotion partnerships. *Health Promotion International*, 4, 408-420. <https://doi.org/10.1093/heapro/dar002>

- Kristjansson, A. L., Mann, M. J., Sigfusson, J., Thorisdottir, I. E., Allegrante, J. P., & Sigfusdottir, I. D. (2020). Development and Guiding Principles of the Icelandic Model for Preventing Adolescent Substance Use. *Health Promotion Practice, 21*(1), 62-69.
<https://doi.org/10.1177/1524839919849032>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (Vol. 3). Gyldendal.
- Larsen, C. V. L., Hansen, C. B., Ingemann, C., Jørgensen, M. E., Olesen, I., Sørensen, I. K., Koch, A., Backer, V., & Bjerregaard, P. (2019). *Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018 – Levevilkår, livsstil og helbred. Oversigt over indikatorer for folkesundheden*.
- Lindholm, J., & Pleisner, J. J. (2013). Psykologisk autopsistudie af de 7 selvmord i Tasiilaq i 2011 (Psychological autopsy study of the 7 suicides in Tasiilaq in 2011). *Nakorsanut, 38*.
- MacDonald, J. P., Ford, J. D., Willox, A. C., & Ross, N. A. (2013). A review of protective factors and causal mechanisms that enhance the mental health of Indigenous Circumpolar youth. *International Journal of Circumpolar Health*.
<https://doi.org/https://doi.org/10.3402/ijch.v72i0.21775>
- Maindal, H. T., Hansen, A. B. G., Mygind, A., Ryom, K., G., L. I., & Bro, F. (2022). *Klinisk implementering af komplekse interventioner*.
- Nørtoft, K., Bjerregaard, P., Hounsgaard, L., Larsen, C. V. L., Olesen, I., & Jensen, T. (2019). *Ældre menneskers liv og helbred i Grønland. En rapport fra forsknings- og udviklingsprojektet Arktisk Aldring (AgeArc)*.
- Nørtoft, K., & Jensen, T. (2017). ALDRINGSIDENTITET I SPÆNDINGSFELTET MELLEM FANGERSAMFUND OG VELFÆRDSSTAT. *Psyke & Logos, 38*, 32-50.
- Nørtoft, K., & Jensen, T. (2018). Mad i alderdommen – livskvalitet, netværk og aktiv aldring. In (Vol. 2): Fagbladet for Peqqissaasut Kattuffiat.
- Nørtoft, K., Olesen, I., Jensen, T., & Larsen, C. V. L. (2023). *Et trivselsfremmende lokalsamfundsprojekt på tværs af generationer: Erfaringer med aktivitetsudvikling i samarbejde mellem kommune, borgere og forskere i det intergenerationelle trivselsprojekt Kinguaariit Inuunerissut*.
- Olesen, I., Hansen, N. L., & Larsen, C. V. L. (2021). GUIDE TIL SHARING CIRCLES I GRØNLAND. En metodehåndbog.
- Olesen, I., Hansen, N. L., Lundblad, A., & Larsen, C. V. L. (2020). Brugernes oplevelse af det grønlandske sundhedsvæsen. En pilotundersøgelse.
- Olesen, I., & Larsen, C. V. L. (2023). "Peqqissuserput": Our framework for community health research based on social and cultural determinants for Inuit health and well-being in Kalaallit Nunaat (submitted til journal).
- Ottendahl, C. B., Bjerregaard, P., Svartá, D. L., Sørensen, I. K., Olesen, I., Nielsen, M. S., & Larsen, C. V. L. (2021). *Mental sundhed og helbred blandt 15-34 årige i Grønland*.
- Petersen, K. S., Maindal, H. T., Ledderer, L., & Overgaard, C. (2022). *Komplekse Interventioner. Udvikling, test, evaluering og implementering*. Aalborg Universitetsforlag.
- Robbins, J. A., & Dewar, J. (2011). Traditional Indigenous Approaches to Healing and the modern welfare of Traditional Knowledge, Spirituality and Lands: A critical reflection on practices and policies taken from the Canadian Indigenous Example. *The International Indigenous Policy Journal, 2*(4).
- Rochette, L., Blanchet, C., Dupont, M., Papineau, É., & Anctil, M. (2007). *Qanuippitaa?: How are We?: Methodological Report*.
- Rubin, S. E., Christiansen, M., Olesen, I., Bloch, A. P., Larsen, C. V. L., Jensen, T., & Nørtoft, K. (2024). *Kinguaariit Inuunerissut-camps øvelseskatalog*.
- Searles, E. (1998). The crisis of youth and the poetics of place: Juvenile reform, outpost camps, and Inuit identity in the Canadian Arctic. *Études Inuit Studies, 22*, 137-155.
- Searles, E. (2009). Fashioning Selves and Tradition: Case Studies on Personhood and Experience in Nunavut. *American Review of Canadian Studies*.
<https://doi.org/10.1080/02722010109481586>

- Seidler, I. K., Tolstrup, J. S., Bjerregaard, P., Crawford, A., & Larsen, C. V. L. (2023). Time trends and geographical patterns in suicide among Greenland Inuit. *BMC Psychiatry*, 23(1). <https://doi.org/https://doi.org/10.1186/s12888-023-04675-2>
- Skivington, K., Matthews, L., Simpson, S. A., Craig, P., Baird, J., & M., B. J. (2021). A new framework for developing and evaluating complex interventions: update of Medical Research Council guidance. *BMJ*.
- Spradley, J. P. (1979). *The ethnographic interview*. Wadsworth Group/Thomson Learning.
- Takano, T. (2005). Connections with the land: Land-skills courses in Igloolik, Nunavut. *SAGE Journals*, 6(4). <https://doi.org/10.1177/1466138105062472>
- Wexler, L. (2014). Looking across three generations of Alaska Natives to explore how culture fosters indigenous resilience. *Transcultural Psychiatry*, 51(1), 73-92. <https://doi.org/10.1177/1363461513497417>
- Wilson, K. (2003). Therapeutic landscapes and First Nations peoples: an exploration of culture, health and place. *Health & Place*, 9, 83-93.
- Wistoft, K. (2009). *Sundhedspædagogik Viden og Værdier*. Hans Reitzels Forlag.
- Wistoft, K. (2012). *Trivsel og Selvværd. Mental Sundhed i Skolen*. Hans Reitzels Forlag.